

Koho volit?

Čtenáři dali si již dvě a dvě dohromady, shledali, že je to čtyři, a dopisují nám: poněvadž ani neradíte odevzdávat prázdné lístky, ani neradíte volit oposici, je zjevno, že nám v posledním článku poradíte, abychom volili některou koaliční stranu, poněvadž žádná jiná možnost nezbyvá. Tu a tam některý temperamentnější čtenář dodá: hle, jak jsi se ponížil, svobodný člověče, teď děláš hlídacího psa u koaličního stáda! pěkně jsi to dopracoval se svou svobodou!

Skutečně, z dosavadních dvou článků nemůže vyplynout jiný závěr než: volte koalici! — a je to také ten závěr, k němuž jsme se chtěli dostat. Já vím, že je to náramně všední a obyčejná a snad i nudná rada. Víím také, že je to rada, na kterou je možno s mnohých stran útočit a ukazovat její nedostatky. Skepsi ke koaličním stranám a lidem nás nikdo věru vyučovat nemusí. Vsadil bych se, že o chybách, nedostatecích a nepřístojnostech, které se v koalici vyskytují, toho víím aspoň tolik jako p. dr. Kocourek, jež jeho citlivé svědomí pudí vložit do volební urny prázdný lístek. Všechny mefistofelské otázky, které nám mohou býti položeny, dávno jsme si sami kladli, mnohé z nich jsme dokonce sami vynalezli, a ona nevázná oposice, která se s prominutím vši skutečnosti odvažuje nazývat Národním sjednocením, si vypůjčila velkou část argumentů, jichž jsme užívali, když jsme na koaličních stranách žádali nápravu.

Vím tedy, že pražské kavárny budou spíše zívát po tomto článku. Ale to nevádí. Nikdy nebylo naším cílem vzbuzovat příjemné rozechvění v kavárnách. Stačí nám, bude-li — třeba později — uznáno, že jsme napsali něco potřebného, že jsme přispěli trochou šterku na stavbu silnice, po níž se ubírá náš národ. Potřebu senační politické četby může teď čtenář snadno ukojit na jiných stranách. Vždyť teď už i pp. poslanci Hodáč a Kut, o nichž by to byl před krátkou dobou vzhledem k známé suchosti jejich ducha ještě nikdo nevěřil, dali se mezi senační politické spisovatele a spisují o koalici, jejímiž členy byli tak dlouho, dokud se nerozešla s Živnostenskou bankou, takové brožurky a články, že vnímavému čtenáři mohou vstát vlasy na hlavě. Přeje-li si někdo ještě dobrodružnější četby, může vyčkat, až vyjde kniha p. Karla Kuta (patrně s předmluvou dra Karla Kramáře na památku společných bojů), ve které vyličí, jak redaktor „Šejdrem“, nejhnusnějšího časopisu, jaký u nás kdy vycházel, přišel k štěstí býti jedním z prvních vůdců reformního národního hnutí a jak si to určitý počet voličů nechal líbit.

Mezi těmito způsoby svobody, jež třeba si osvojit, je také svoboda vůči spisovatelské ješitnosti. Jsou spisovatelé, kteří jsou snad svobodní vůči všemu na světě, ale strašně otročí své touze zdáti se zajímavými, stále státi v pochmurné póze na nějakém romantickém skalsku. Takový spisovatel by si dal ovšem raději jazyk vyrvat, než aby řekl něco tak obyčejného, jako že je třeba volit koalici. Bude hledat všechny možné

formy úniku — od komunismu přes prázdný lístek až po zaspání voleb. Nic by nás nestálo také se před těmito volbami zatvářiti nějak démonicky a sklidit za to pochvalu u lidí, kteří hledají rozruch, nebo mohli bychom konec konců také záhadně mlčet — ale měli bychom dojem, že pro maličký osobní zisk jednáme podle. Nade vším tím pestrým zmatkem, který nás obklopuje, nepřestává státi hlavní, vážná, osudová otázka: dovede tato generace zachovat, co jí minulá generace vybojovaly; umí tento národ rozumnou a opatrnou sebevládou uchovat si svobodu? V tomto boji, který trvá už od roku 1918, nechceme poskakovat mezi frontami jako spisovatelský Kašpárek, nýbrž považujeme za svou povinnost k některé frontě se přidati. Nemyslím tím frontu té nebo oné strany, od čehož nás zatím bohyně svobody uchovej, nýbrž starou frontu rozumu a nerozumu. Jsme na této frontě už starými válečníky. Co „Přítomnost“ vychází, řídila se vždy dvěma zásadami: bojovat pro ocenění zdravého rozumu a bojovat proti demagogii. Nyní, když nerozum a demagogie útočí vášnivěji než jindy, měli bychom zůstat ve stanu? Někdy je hrozně málo zírat s potěšením na vlastní čisté ruce a nic jiného už nedělat.

Dostali jsme dopis s otázkou, jestli prý si s Karlem Čapkem neukládáme na bedra příliš těžké břemeno, když tak vystupujeme pro koalici, a jestli prý už černé přestalo být černým a bílé bílým. Je pravda, že si na sebe nakládáme dosti těžké břímě strážlivého myšlení, ale černé zůstalo pro nás černým a bílé bílým, jako vždy bývalo. V ničem, v čem jsme koaliční strany kdy hanili a kritisovali, je ani teď před volbami nechválíme. Ani nás nenapadá žádat, aby člověk dříve zavřel obě oči, než začne politisovat. Máme vůbec trochu divný osud. Noviny koaličních stran nás dlouho prohlašovaly za lučavku a neodpovědný živel. Takový p. Motyčka na příklad, který vydává krajinskou korespondenci pro národně sociální noviny, po všechna poslední léta přecpával svou korespondenci polorozumnými články, z nichž se mohlo zdáti, že není v tomto státě většího nebezpečí nad „Přítomnost“. A přece nyní my, svobodný časopis, zápasíme se svobodnými voliči o to, aby volili koalici, a oni se zčásti zdráhají. Nezdá se z toho, že praxe koaličních stran měla lučavkovitější účinek než naše psaní, jestliže my, neodpovědný živel, musíme dnes u mnohých napravovat, co odpovědné živly napáchaly?

Ale jsme toho názoru, že zásada fair play má býti zachována i vůči koalici. Ovšem, jestliže někdo se dnes rozhlédne po zastavených a travou zarůstajících továrnách, po davech nezaměstnaných, jestliže v posledních letech častěji četl onen sloupec v novinách, v němž jsou ohlašovány úpadky, a jestliže je tak slabého ducha, že si to nedovede zařadit do světové souvislosti a jestliže z toho všeho nepopíratelného rozvratu viní koalici, pak si ovšem musí říci: k čertu s touto vládou, a požehnán buď den, kdy zmizí! Ale

pravda, která musí býti vyslovena, je jiná: k čertu s takovým hlupákem! Národním sjednocení ovšem záleží na tom, aby se vyskytovalo co nejvíc takových hlupáků, i napomáhá vzrůstu této hlouposti, jak může: z jeho tisku teď před volbami vůbec ku podivu vymizela slova „světové hospodářské krise“, jako by se po této největší události zem slehla. Ten tisk se tváří, jako by před námi nebylo nic jiného než vláda a její chyby. Defrauduje rozumu svých čtenářů pojem a účinky světové krise. Opovažuje se tvrdit, že stačí, jestliže volby dopadnou tak, aby redaktor „Sejdrem“ přišel do parlamentu a čilý bratr neúspěšnějšího dodavatele zase do ministerstva — a vše že může býti napraveno. Volič má býti ovšem politicky tak vzdělán, aby věděl, že žádná naše vláda nemůže sama ze svých sil odstranit účinky světové hospodářské krise, která u nás jako ve státě exportním nejvíce rádí. Je to světová krise a je třeba světové nápravy. Žádná vláda ještě nevládla v čase tak zlém jako tato. Proti žádné ještě nestál nepřítel tak mohutný. Nemyslím tím ani p. Hodáče ani p. Stříbrného, neboť to nejsou žádní mohutní nepřátelé. Myslím psychologické následky hospodářské krise. Dnes, v tomto rozjitřeném ovzduší, kdy existence našich lidí je ničena proto, že státy od Anglie po Bulharsko nechtějí kupovat naše výrobky, opravdu každý hlupák může provádět oposici, a, pokud vidíme, také ji skutečně provádí. Oposiční řemeslo nikdy nebylo lehčí, apel na nespokojenost nikdy snadnější.

Kdo stojí proti sobě v těchto volbách? Na jedné straně skutečný systém se všemi obyčejnými a přirozenými vadami, jaké se na skutečných systémech vyskytují, systém s nezaviněným černým pozadím světového úpadku — na druhé straně prázdné slibování a podvod. „Kdo je nespokojen, ať volí proti koalici!“ opakují vůdcové Národního sjednocení „až do omrzení“, jak sami přiznávají. Nedivím se, že to tak často opakují. Je to jejich nejúčinnější a nejlacinější heslo. Je mnohem pohodlnější činnost takto volati než sám vymýšleti nějaký program. Kdyby koalici měl volit jen ten, kdo je nyní, v době nejhlubší hospodářské krise, spokojen, tu by ovšem koalice nedostala skoro žádných hlasů. Ale nejde o spokojenost nebo nespokojenost, nýbrž o to, je-li slušná naděje, že lidé, kteří proti koalici tak bouří, jsou schopni něco napravit. Známe je, nejsou to nepopsané listy, a ukažme aspoň na jednom případě, je-li možno od nich očekávat nápravu.

Koalice, jak známo, několikrát snížila platy státních zaměstnanců, ovšem ne dnešní koalice, nýbrž ta, ve které také národní demokraté ještě seděli. Chápeme, že státní zaměstnanci jsou tím roztrpčeni; nikdo nedovede s klidem přihlížeti, jestliže se mu celý život takto sešněrovává. Sami jsme koalici před tím varovali a žádali, aby dříve vyzkoušela všechny jiné možnosti. Koalice (i s národními demokraty) opovrhla takovými radami. To se tedy stalo. Co má nyní učiniti státní zaměstnanec? Tohle má učiniti: má si dáti dobrý pozor, aby, je-li mu protivno, že mokne, nedostal se z deště pod okap. Nechť si rozváží tato prostá fakta: koalice snižovala platy, ponevadž prováděla deflační politiku; nejneúspěšnějším hlasatelem deflace byla národní demokracie, zajisté pro své vztahy k Živnostenské bance, neboť je cílem finančního kapitálu, aby peníze, které ovládá, měly co největší hodnotu. Na počátku r. 1934 nastala taková situace, že bylo nutno buď ještě jednou sní-

žiti platy nebo zřici se deflace. Koalice opustila deflaci a národní demokracie opustila pro to vládu. Koalice postavila se tedy proti dalšímu snižování platů, národní demokracie však zastávala naprosto neústupně politiku, která by k tomu byla vedla. Nyní táž národní demokracie, jen povrchně maskovaná jako Národní sjednocení, skládá nejvíce nadějí právě do státních zaměstnanců a protože slovo nic nestojí, kárá koalici za to, že platy snižovala. To je právě jeden z důvodů, proč pravíme, že v těchto volbách stojí na jedné straně systém se všemi přirozenými vadami a na druhé stojí podvod. Co tedy učiní státní zaměstnanec se svým hlasovacím lístkem? Měl by se zachovati důstojně. Měl by těm, kteří celý svůj volební plán založili na domněnce, že státní zaměstnanec je osel, dokázat, že to není pravda. Měl by si položit tuto hlavní otázku: mám podporovat návrat deflace, jejíž následky pro sebe znám? Vše ostatní je mumraj, rej masek.

Jeden z čtenářů nás žádá, abychom dříve, než se rozhodne, jak má volit, mu odpověděli na tuto těžkou otázku: „Jaký nejhlubší argument pro demokracii má mít ten, kdo ztratil víru v člověka a kdo nevěří v nesmrtnou duši?“ Nechť odpustí, jestliže v té krátkosti času, která do voleb ještě zbývá, s ním tyto metafysické otázky nebudeme rozebírat. Obrátíme se zatím na lidi, kteří víru v člověka ještě neztratil, a doufáme, že jich zůstala většina.

Hle, kterých věcí osud je svázán s dalším trváním této koalice:

1. Pro koho má pojem demokracie ještě nějakou cenu, bude vděčen koalici, že v nesnadné době dovedla demokracii zachránit; kdo nad demokracií staví své zájmy hmotné, nechať rozumně uváží, proč by mu měl nějaký jiný řád, ve kterém by poroučel jediný člověk, hmotně spíše pomoci než demokracie; tento jediný poroučející obyčejně bývá přítelem a politickým vykonavatelem nikoliv lidu, nýbrž bohatých a mocných, kteří ho financovali. Diktatura proletariátu zmizela u nás z řady skutečných možností. Kdo z dnešních strádajících věří, že by mu pomohla spojená diktatura průmyslového a finančního kapitálu? Vede-li se nám hmotně špatně, nemůže to vůbec býti napraveno, jestliže místo lidovlády bude nastolena vláda několika ctižádostivců, spíše zhoršeno. Zlepšení naší situace závisí na obnovení světového obchodu.

2. V bouřlivé době koalici politika nám zachovala klid a občanstvu jistotu. Víte, jak je to velká věc? Možná, že jste naslouchali demagogům a máte fantastické představy o možnostech. Ale v této zmatené a černé době je už klid dosti velikým ziskem. Svým hlasem volíte buď pokračování v klidu nebo přípravu nějakých zmatků.

3. Tato koalice svou zahraniční politikou opatřila našemu státu v mezinárodní krizi nejspolehlivější základ bezpečnosti, jaký vůbec opatřiti jest možno. Uzavřela spolek uvnitř Malé dohody, spolek se západními velmocemi a se sovětským Ruskem. Nikdo jiný už nemůže býti získán pro to, aby, chráně sebe, ochraňoval také nás před Německem. To je jediná realistická zahraniční politika. Situace je taková, že nyní v zahraniční politice žádných chyb se dopustiti nesmíme. Co místo tohoto systému by přineslo Národní sjednocení? Nejpustší diletantismus v zahraniční po-

litice — něco, co si nyní naprosto dovolit nesmíme. O jednom vůdci Národního sjednocení, p. Stříbrném, je známo, že ještě nikdy se mu nepodařilo si o zahraniční politice něco pomyslet. Druhému vůdci, dru Kramářovi, podařilo se pak pomyslet jen jediné: že nás zabezpečí toliko spolek s obrozeným slovanským Ruskem a vše ostatní že nestojí za nic. Jen ten, kdo je přesvědčen, že náš národ má dosti času čekat se svou bezpečností, až se zase objeví nějaké slovanské Rusko, a kdo chce postavit náš osud na tuto, jak se ukazuje, docela prázdnu naději, jen ten je schopen nalézt, pokud se nejvážnějších a skoro tragických otázek našeho státu týká, nějaký prospěch v tom, pomůže-li svým hlasem, aby takový diletantismus pronikl v naší zahraniční politice.

Mezi koaličními stranami nechť se každý rozhodne, jak sám nejlépe umí. Jen jednu poznámku k tomu učiníme.

Politické zásluhy agrární strany o klidný vývoj ve státě jsou nesporné. Její síla a cílevědomost nepochybně mnohým budou imponovat. Bude také — jako lidová strana — sběrnou těch voličů občanského smýšlení, kteří spolek dra Kramáře s pp. Stříbrným a Kutem nesnesou. Bude zase největší a nejsilnější stranou a poněvadž se už mnohokrát osvědčila v kritických chvílích, naposledy tehdy, když šlo o demokracii, není toho ani třeba litovat. Kdo není socialistou a nevidí nebezpečí v dalším rozšíření agrárního vlivu, komu je lhostejno, že jedna strana zmocní se převážné většiny funkcí a úřadů a skutečné moci, bude asi volit agrární stranu. Jestliže však některý volič bude uvažovati o poměru zemědělství a průmyslu a uvědomí si, jak nepoměrně silnější politické zastoupení už nyní zemědělství má a jak osud obyvatelstva tohoto státu aspoň z poloviny zůstává svázán se zdarem průmyslu, takový volič bude se rozpakovat vydat průmysl na milost a nemilost stavovskému zemědělské strany, která s průmyslem necítí. Takový volič, který bude jasně míti před očima hospodářskou strukturu Československa, bude se rozpakovat, má-li svým hlasem ještě posílit prvenství agrární strany.

F. Peroutka.

poznámky

Mistři kultury — nemistři v politice

Pět spisovatelů — St. K. Neumann, Ivan Olbracht, M. Pujmanová, Vladislav Vančura a Vít. Nezval — vyznává v „Halonovinách“ pod nápisem „S kým jdou „mistři kultury“, že bude volit (a vyzývá voliče, aby též volili) — komunisticky. Z nich Ivan Olbracht a Vlad. Vančura byli kdysi vyloučeni z komunistické strany.

Dobré je, že v těchto volbách mistři psaného slova sestupují s Parnasu do nížin volebního zápolení. Zlé však je, že ne našli ani jediné z demokratických stran, k níž by se přichýlili, že agitují svou autoritou pro stranu komunistickou — přes pochybnosti, „které možno míti k účelnosti toho kterého denního politického obratu nebo k výběru osob“ komunistické strany, jak uzavírá svůj projev Ivan Olbracht. Lze-li soudit z tohoto náznamu Olbrachtova, že jistě pochybnosti zde vůbec byly, tedy se týkají jen „těch kterých“ denních obrátů nebo výběru osob. Netýkají se generální linie, již jest revolucionism, nýbrž jen denní taktiky a jen výběru osob.

Je divno, že mistři kultury necítí těch pochybností tam, kde jde nikoli jen o taktiku a o osoby, nýbrž o strategii, o generální linii, o úhrnný pohled na naši politickou situaci ve světě a o závěry z této situace. V těchto generálních směrech

necítí mistři kultury žádných pochybností, nýbrž jen a jen samé jasno. Stačí

„základní skutečnost, že jest svět v zásadě rozdělen jen na dva tábory: kapitalistický a proletářský. Ze střed jest něco velmi málo skutečného, že jest čímsi vratkým, věčně se kývajícím, že jest částečné přežitkem minulosti, částečné výpomoci z nouze, ne-li často jen myšlenkovou a organizační sběrnou lidí neujasněných...“ (Ivan Olbracht.)

Ubohý střede, přežitku vratký a rozkývaný, sběrnou neujasněný, jak taješ pod zářivými paprsky tohoto jasna! Jak žasneš, ty bédná výpomoci z nouze, naslouchajíc mistrovskému slovu, jež káže dále:

„Svět kapitalistický našel nejjasnější formulaci (tak a nejinak! — M. V.) ve fašismu. Svět proletářský jedinou jasnou formulaci (!) v komunismu. Povinností lidí kulturně pracujících, to jest snažících se o největší jasnost, jest postavit se za jeden z nich.“ (Ivan Olbracht.)

Tak a nejinak hlásá Ivan Olbracht: buď musíš být komunistou nebo fašistou. Nic třetího není přípustno, protože není dosti — „jasno“. Ó, té touhy po „vyjasnění“, jež mluví z takového chápání současných dějin. Té touhy po zjednodušení, jehož si přejí všichni, jimž je dnešní svět a demokracie v něm věci příliš složitou! Zdaž není tato touha podobna oné snaze, jež v našem sousedství prohlašuje za „bolševism“ všechno, co stojí nalevo od Hitlera, jež jako „bolševické“ svorně pállia knihy i Thomasa Manna, i H. G. Wellse, i Ivana Olbrachta, a jež jako „bolševiky“ stejně týrala i demokrata Ossietzkého, i pacifistu Kurta Hillera, i komunistu Thälmana?

Věru, nic není neujasněnějšího než tento Olbrachtův projev. Chybí mu vědomí významu politické demokracie pro svět proletářů i pro svět středu. Schází mu jasno o ceně parlamentarismu, o vztahu demokracie k socialismu. Chybějí mu politické závěry z dějin sovětského Svazu pro strategii i taktiku evropského proletariátu. Zato však oplývá projev vůlí nemožné zjednodušovat současnou politickou a sociální strukturu do dvou extrémů: zde proletariát, tam kapitalism, zde komunism, tam fašism. Jen v těchto extrémech je „jasno“. Což mezi nimi leží — i s nejlepšími a nejdrahocennějšími kusy evropské politiky, vědy a umění — je jen „málo skutečné, vratké, rozkývané, je sběrna...“ zkrátka je to přežilý střed.

Až úzko je mi při pomyšlení, že bych měl v této souvislosti ocitovat, co „O tom středu nebo politice papírové a politice reálné“ říká osudnou shodou právě v stejných dnech muž, kterého „Halo-noviny“ už přestaly citovati jako mistra kultury — F. X. Salda. Že bych měl citovat, co říká o maximalismu revolučních ochotníků, o pedantických snech akademických radikálů, o habituální české náladové anarchii a o „politice středu, která je jen neutuchající pozorností a prací na sobě i na druhých, je nejintenzivnější a opravdu tvořivou spoluprací s časem a jeho vývojem...“ Nechci citovat ta tvrdá slova, ačkoli mne už dávno znepokojovalo poznání, jak cizí je český svět a jeho demokracie nejlepším svým prosaikům, jak se z něho utíkají až k látkám exotickým, „do našeho Konga, do Poňkarpatské Rusi“... A odhodlal-li jsem se napsat těchto několik poznámek, tedy jen proto, že i dnes, ve volbách, se znovu projevuje tento útěk před tvořivou spoluprací v našem časoprostoru, tentokrát do fikce, do zjednodušení politického. Neuvědomují si, že co prožíváme dnes ve střední Evropě, je zápas nikoli komunismu s kapitalismem, nýbrž boj demokracie s restaurací.

Miloš Vaněk.

Co je typické na případu prof. Dominika

Neznám prof. Dominika osobně. Nechci tu psát o jednotlivostech případu jeho přestupu od sociální demokracie rovnou k fašismu. Chci se zamyslet nad tím, co je na něm typického pro tápání školené inteligence v dnešní krizi demokracie. Toto tápání není nic specificky našeho. Ve všech lidových státech, či v zemích, které jimi byly, lze najít takové zjevy.

Fašismus je pokus o návrat do předválečné a předrevoluční minulosti. Národově, kterým došel dech, aby dokonaly tu etapu pokroku, které Masaryk říká „Světová revoluce“, mají se vrátit tam, kde byly prve. Fašismem mají býti emancipované masy zatlačeny zpět do rámce, ve kterém byly před válkou. Význačným znakem tohoto předrevolučního rámce, který má býti takto vzkrášen, bylo také privilegované postavení školené inteligence jako hromadné společenské skupiny, jako „stavu“. Tento stav byl „honorací“. Před zavedením všeobecného rovného hlasovacího práva „honorace“ (státní i jiní veřejní úřed-

nicí důstojníci, doktoři a magistrové, ředitelé škol, učitelé, profesori a duchovní) byli voliči už na základě svého postavení, kdežto ostatní občané jen tenkrát, jestliže byli určitou měrou poplatní. Za tohoto stavu školená inteligence byla jakýmsi prostředníkem mezi státní mocí a bezprávným lidem, zejména dělníky a sedláky. Z lidu povětšinou vzešla, nad něj se povznášela nejen sociálně, ale i politicky: k vlivu na státní moc. Budíž řečeno ke cti našich předků-intelektuálů, že ve svém celku, jako společná skupina, tuto funkci plnili povětšinou na prospěch bezprávného lidu, k jeho pokroku a povznesení. Nebyli ve své většině pouhými nohsledy nasycených patriciů; alespoň v oblasti ryzí politiky a politiky kulturní získaly si tyto naše, dnes už vymřelé „honorace“ nepochybně zásluhy. Pozvolná demokratizace volebních ráádů, zpřístupnění vzdělání nejširším vrstvám tomuto vývoji nejenom nebránily, nýbrž povětšinou mu napomáhaly. V oblasti politiky sociální, zvláště kde bylo zapotřebí většího zásahu do hospodářských poměrů, k tomu již ovšem neměli dosti iniciativy.

Ale přišla „světová revoluce“, která nejenom přinesla všeobecné hlasovací právo všude tam, kde ho dosud nebylo; nýbrž odevzdala skutečnou a neztenčenou státní moc orgánům, které vycházely, přímo či nepřímo, z voleb na základě tohoto hlasovacího práva. Lid se už nedělil o moc s nikým, kdo by jí byl měl „z boží milosti“. Všichni, kdo státní moc obdrželi do svých rukou, mají ji „z milosti lidu“. A tento převrat znamenal také konec „honorací“. Konec zprostředkovatelské funkce školené inteligence, jeho třídy. Dělnictvo, selský lid, chudí živnostníciové, už nepotřebují mítí u stupňů trůnu orodovníky. Jsou na trůně sami, se vším lidem své země. Školená inteligence dohrála v politice svoji úlohu „honorací“. Jaká politická úloha jí zůstává nadále? Žádná, máme-li na mysli tuto inteligenci jako politicky uzavřenou společenskou složku. Veliká úloha ovšem, myslíme-li na inteligenci jen jako na pohotovou zásobu odborníků a nic jiného. Protože, když toto pravím, vydávám se nebezpečí, že mého výroku bude s různých stran zneužito, řeknu ještě několik slov na vysvětlenou.

Především: netvrdím, že každý příslušník t. zv. školené inteligence: právník, inženýr, historik, filosof nebo národohospodář je zásadně neschopen býti politickým vůdcem a že jeho úkolem jest, aby byl v politice jen expertem. Myslím, že politický smysl intelektuálův nemusí být vždycky sváděn k jednostrannosti více nežli politický smysl dělníkův nebo sedlákův. Rozhodně však mu jeho školenost politického smyslu nepřidává. Výkřik, který se ozval před lety na jedné schůzi státních zaměstnanců s vyšším vzděláním a jehož autor, opatřený z mladších let jakýmsi vysvědčením, se otrl o politický um nebožtíka Švehly pro jeho sedláctví, tento výkřik nebyl, leč žalná ozvěna uražené a ješitné „honorace“.

Za druhé: netvrdím rovněž, že každý školený inteligent je zralým expertem pro potřebu politických vůdců. Známe v našem parlamentě rozpočtové referenty, kteří jsou selfmademany a kteří i v nejobornějších závitech státního budžetování dovedou přetrumfnout mnohého právníky vzdělaného ministerského úředníka. Ale že školení a speciální vzdělání — všeobecně vzato — dělá z neodborníků odborníky a že je z nich dělá rychleji a hromadněji, nežli sebevzdělání, to musíme připsat, nechceme-li celou naši školskou soustavu odsoudit jako bezcennou.

A posléze: netvrdím, že intelektuál, který není politickým vůdcem, nýbrž expertem, má býti jen nevolníkem politických vůdců; že celá jeho úloha se vyčerpává jen tím, aby opatřil materiál a propracoval motivy pro požadavky těch politických vůdců, s nimiž sdílí politickou víru. Tak jednoduché to není. Odborník, i když pracuje jako expert pro politický směr, jemuž věří sebe vášnivěji, zůstane vždy také odpovědným jednotlivcem, který dovede politické vedení své strany varovati před tím, o čem jej jeho odborné zkušenosti přesvědčují, že nevede k dobrému. Není inteligenci ke cti, vidíme-li, kterak se dnes v Německu historikové, sociologové a lékaři mohou přetrhnout, aby snesli argumenty pro rasovou thesi pětadvaceti bodů, usnesených v únoru 1920 v mnichovském dvorním pivovaru jako myšlenkový základ německého národního socialismu.

Vše, co tvrdím, tedy jest, že inteligence v demokracii pozbyla nenávratně svojí funkce, býti — jako uzavřený stav — zprostředkovatelem mezi lidem a státní mocí. Fašism a směry s ním spřízněné se zřejmě snaží mimo jiné i o to, aby školeným vrstvám v té či oné formě opět poskytlí postavení takových „honorací“. A demokrat-intelektuál, odvrátí-li se od demokracie k fašismu, dopouští se — to je to typické — zrady na demokracii hlavně proto, že usiluje — ať už vědomě či nevědomě — o to, aby zatlačil lid opět do té pasivní role, ve které byl, když potřeboval, aby „honorace“ mu dělaly prostředníka.

Dr. Emil Sobota.

Leták v poslední chvíli

Ne vagony, ale desítky vagonů rotačního papíru probíhají nyní rotačkami, aby vznikl: agitační volební materiál politických stran. Každá strana jest ochotna voličovi vtisknouti do rukou ne jeden, ale celou řadu letáků a brožurek. Volič, který již ví, kterou stranu bude volit, odolá tomuto agitačnímu náporu. A indiferentní? Z války jsou statistiky, které říkají, kolik výstřelů bylo vystřeleno nazdarbůh, než jedna rána stihla cíl. Není a nebude asi statistiky o tom, kolik letáků trefilo do černého a kolik skutečně pohnulo váhajícího, nerozhodného voliče, aby volil právě tu a ne jinou stranu. Množství agitačního materiálu, který dirigují strany do ulic, do bytů, na venkov, poštou i sítí svých organisací, stává se stále více otázkou prestiže. Každá strana chce se ukázat na ulici i v domácnostech více než strana druhá. To se projevuje i v tom, že strany více než jindy pracují nálepkami. Objeví se nálepka s písmenou: N. Do večera se nad tímto N objeví jiná nálepka, ne právě sympatisující s Jirím Stříbrným. A na dotčení toho přelepší za chvíli, za šera velké N malou umrlčí hlavou s nápisem: je d. Za chvíli přijde někdo jiný a přilepí: číslo 2 nebo číslo 4. Za chvíli někdo už pracuje šablonou na chodníku nebo na zdi. Objevuje se malý, rudý nebo červený nápis, hrubě řezaný. Koho získá tato agitace, aby volil číslo 2 nebo 4, nebo koho získá písmeno N? Sotva kdy nám kdo podá výklad, jak se rozhodují t. zv. indiferentní v poslední chvíli. A tak sotva kdy bude možno oprítí statistickým materiálem tvrzení, že politické strany by mohly vydati klidně jen třetinu svého agitačního materiálu a přece volební výsledek by se nijak nezměnil. A člověk, v duchu si představující ten počet rotaček, které pracují jen proto, aby volič v posledních dnech před volbami byl zaplaven papírem, který z velké části nečte, se ptá: kolik skutečně politické výchovy bylo by možno provéstí, kdyby strany jen část těch nákladů, s kterými jdou do voleb, věnovaly v dobách, kdy volby nejsou, na cílevědomou, účelnou a dobře organisovanou výchovu svých příslušníků? Nevystavují tím vlastně strany voličům v celku špatné vysvědčení politické výchovy, když se o nich domnívají, že v poslední chvíli se rozhodnou pro tu politickou stranu, která jim dovede strčit do kapsy nejšíkvnější leták?

V. G.

literatura a umění

J. Fürth (ředitel firmy Fr. Borový):

Nakladatel o krisi knihy

Málokdy bylo tak naléhavě zapotřebí podívati se skutečnosti tváří v tvář, jako právě v dnešní době.“ Václav Mikota, neúnavný předseda Kmene a znamenitý činovník Svazu knihkupců a nakladatelů, položil tuto větu v čelo své brožury „Krise knihy a krise stavu“. Obsah a význam této publikace byl zhodnocen pery povolanějšími. My pak, vycházejíce z práce Mikotovy, chceme se pokusiti jeho myšlenky, určené především kruhům odborným, doplniti pro širší okruh čtenářů, neboť budoucnost české knihy a její cesty od autora k čtenáři nepovažujeme jen za věc papíren, tiskáren, nakladatelů a knihkupců.

Mluvíme-li

o krisi knihy,

nemáme nijak na mysli krisi duchovní. Čeští autoři nepiší knih horších než kdy jindy. Nemám sice práva pronášeti jakýkoliv soud v této oblasti, ale tolik snad smím říci, že duch, který dříve ovládal české spisovatele: sloužit svému národu, šířit jeho jméno ve světě, sloužit ušlechtilým myšlenkám všelidským, ovládá, přes některé nepěkné poválečné zjevy a kazy, jejich většinu doposud. Politické pracky, a nebyly to vždycky známých spisovatelů a básníků z komunistické strany), které sáhly kdy do tohoto ohně ducha, se dosud vždy popálily. Česká kniha proniká za hranice v míře dosud nebývalé, statistika mi dá jistě za pravdu, že

v letech 1934—35 bylo sjednáno nejvíce smluv o překladech našich knih, zahraniční kritika pěje někdy větší chválu než domácí. Ledy nezájmu a nechuti tají už i v zemích nám politicky nijak nakloněných. To jsou zjevy povznášející.

To, čemu říkáme krise knihy, jsou obtíže její distribuce, obtíže organizační a obtíže odbytové — hospodářské. Obtíže posléze jmenované souvisí nerozlučitelně se světovou hospodářskou depresí, kterou prožíváme. Sklady, vyrobené v době konjunktury, bez plánu, bez zkoumání vývoje a možností trhu, vyrobené často s optimismem mladší generace podnikatelské, nenalézají dostatečného počtu kupců, poněvadž důchody těchto podstatně poklesly. Hlad po knize není menší, ale není peněz mezi těmi, kdo chtějí kupovat. Kniha byla postižena krizí snad víc než ostatní obory: její nejlepší konsumenti — drobná inteligence, úředníci, učitelé, profesori — byli nuceni při omezeném rozpočtu šetřit především na kulturních potřebách, zmenšené dotace knihoven veřejných situaci ještě zhoršily.

Česká buržoasie a literatura.

K tomu všemu přistupuje zjev s hospodářskou krizí nesouvisící, zjev, který lze pozorovati od převratu: stoupající nezájem zámožného měšťanstva, které před válkou a za války bylo jedním z nosných pilířů nakladatelského podnikání. Vidíte to nejlépe na mimořádně silném poklesu odbytu knih autorů starších a konservativnějších a také zejména na sestupné vývojové linii velkých nakladatelských domů, jichž ediční programy s touto ne nedůležitou složkou národa počítaly. Ostatně výpočet zaniklých anebo upadajících důležitých časopisů předválečných by naše vývodů jen podepřel. Toto nelze vysvětlit hospodářskými důvody, neboť tato vrstva co do počtu i co do majetku zásluhou republiky vzrostla. Dnes máme více Čechoslováků ve správních radách bank a továren, víc ředitelů a prokuristů bank a průmyslových závodů, víc velkostatkářů než před válkou, kdy většina těchto míst byla vyhrazena šlechtě a Němcům. Důvody tohoto nezájmu vystopujeme v oblasti politické, když si všimneme, jak byly tyto vrstvy svojí politickou stranou a svým tiskem soustavně strhovány z oblastí duchovních do oblastí všedních požitků a nízkých pudů. Ve zkratce by se to dalo vyjádřit větou: česká buržoasie nebyla vedena k Masarykovi, ale k Strěbrnému.

Odstraniti tyto obtíže není věc lehká. Obtíže původu hospodářského mohou se zlepšiti či zhoršiti úměrně k hospodářské obrodě nebo k dalšímu celkovému úpadku. Obtíže mravního rozkladu budou odstraněny tehdy, až místo tábora svedených měšťanů v kulturním životě zaujme jiná vrstva národa. Nehledíc k nadějším, kladeným do širokých vrstev, dávají některé světlé zjevy mezi mladou agrární a katolickou inteligencí právo k optimismu. To, co lze daleko lehčeji řešiti, je ona část problémů, kterou jsme nazvali: obtíže organizační.

Snižování cen.

Nadprodukce knih a pokleslý odbyt zanesly do řad nakladatelů a knihkupců neklid, rozvracející celkem dobře disciplinovanou organizaci knižního obchodu. Základnou této organizace byla pevná krámská cena knihy, jejíž výši určuje nakladatel. Zamrzlé sklady a zhroucení větších podniků způsobily, že některé firmy sáhly k akci snižování cen starších a méně prodávajících knih, což znamenalo průlom do zásady pevné

ceny a vyvolávalo nelibost a pocit nejistoty u knihkupců, jimž snižovací akce znehodnocovala sklady, kdysi draho nakoupené. Opatrnější nákup novinek, který nastal se strany knihkupců, měl pak za následek stupňování požadavků vyšších knihkupeckých provisií (zde působilo zase publikum, žádající levky i u knih nových), což zase rozvracelo nakladatelskou kalkulaci. Řada nakladatelských a knihkupeckých outsiderů rostla úměrně s postupujícím chaosem. Líčili jsme úmyslně tuto situaci v čase minulém, chtějíc tak naznačiti, že údobí organizačního rozvratu bylo přijetím některých reforem rázu obchodního a organizačního z a tím zastaveno.

Řekli jsme z a tím, neboť jsme shodně s Mikotou přesvědčeni, že rozvrat bude pokračovati, nebude-li této chvíli oddechu využito k tomu, aby pomocí všech dosavadních v krizi se osvědčivších institucí byl položen základ k hospodářství rozumnějšímu.

Nadprodukce je nepřítel produkce.

Uvažuje se ve světě stále o tak zvaném plánovitém, usměrněném nebo řízeném hospodářství. Je-li kde možno zvolati: Hic Rhodus, hic salta, pak je to v oblasti nakladatelského podnikání. Je k tomu především zapotřebí, aby nakladatelé, kteří vezmou na sebe závazek přísných řádů své organizace, byli zákonem chráněni před záškodnictvím outsiderů. Může-li stát zákonem a vládními nařízeními z důvodů fiskálních chránit organisovanou výrobu některých průmyslových výrobků (cukr, líh, ocet), může také chránit z důvodů kulturních organisovanou produkci knižní. Takto zabezpečená organizace nakladatelů a knihkupců byla by pak ovšem především povinna kontrolovati výrobu a zamezovati nadprodukci.

Jsme země tiskařských orgií. V samotné Praze vychází 36 samostatných deníků a večerníků, zatím co na příklad daleko větší Varšava jich má jen 17. Pokud jde o ostatní periodické tisky, nepočínáme si nijak rozumněji. Také v oblasti nakladatelsko-knihkupecké tkví kořen všeho zla v neregulovaném, bezplánovitém nakládání knih, jejichž počet, ještě dnes po značném poklesu novinek, je neúměrný kupní síle občanstva a jejichž nutnost vydání je, mírně řečeno, problematická. Mnohé spatřily světlo světa jen proto, že se jejich výrobci mylně domnívali, že na nich vydělají. Stane se na příklad, že má úspěch kniha, jejíž děj je vzat z židovského prostředí. To již stačí k tomu, aby několik jiných nakladatelů přikročilo ihned k vydání překladů dalších několika knih téhož žánru, které zůstanou pochopitelně ležet, protože zájem čtenářů aktualit byl mezitím obrácen jiným směrem. Profesionální překladatelé a ctižádostiví redaktori různých románových sbírek mají mnoho na svědomí.

Budiž zde jasně řečeno, že domácí tvorba literární nemá a také nesmí míti žádného omezení. Ostatně stále vypisované románové soutěže svědčí o tom, že je o dobré původní práce stále ještě nouze. Co však potřebuje nutně kontroly, je nákup překladů. V roce 1932 bylo u nás vydáno ještě 645 překladů do češtiny a slovenštiny, v roce 1933 637 překladů, a to jsou již léta krise. Překládáme mnoho a často zbytečně. Dopouštíme se už i takových pošetilostí, že překládáme též francouzský nebo německý román zvláště do češtiny a zvláště do slovenštiny, platíce ovšem do ciziny dvojí autorisaci, jako bychom aspoň na tomto poli, z důvodů státní prestiže a také z důvodů hospodářských, nemohli provozovat důslednou politiku česko-

slovenské jednoty. To, že jsme zemí, která nejvíce překládá, naší pověsti nijak neprospívá, spíše škodí, neboť národ, který takto hladoví po myšlenkách cizích, budí dojem vlastní duchovní chudoby. Odtud také zčásti pramení ta nedůvěra ciziny k naší literární tvorbě. Víc národní a státní hrdosti je zde zapotřebí.

Nakladatel a knihkupec.

Další úkol organizační je zlepšení distribuce. Mám na mysli poměr knihkupce k nakladateli. Máme sice přes tisíc knihkupců, ve skutečnosti je jich nejvýš dvě stě padesát. Ti ostatní jsou držitelé koncesí, provozující obchod s knihou jen jako vedlejší zaměstnání. Projedete-li řadu českých měst, vidíte ve výkladech knihkupeckých často všechno možné, jen ne knihy, a když hrstku knih, pak jsou to obyčejně tiskoviny žádané, nikoliv žádoucí. Vedle vzdělané knihkupecké elity evropské úrovně, která je v menšině, je zde většina pouhých sběratelů nahodilých objednávek bez jakéhokoliv vztahu k snahám, cílům a programům řádných nakladatelů a bez jakéhokoliv vztahu k dobré knize. Knihkupecká koncese měla být zabezpečením pracovní oblasti, z tohoto privilegia vyplývá ovšem povinnost systematické práce. Stává-li se však koncese ochranou nečinností a překážkou nástupu čilejších, vzdělanějších (věříme na příklad, že mezi tisíci nezaměstnanými filozofy našla by se hezká řádka knihkupeckých talentů), nutno se nad tím v zájmu stavu i knihy zamyslet. Ale není zapotřebí experimentovat nebezpečně se vžitými institucemi. Jsme v šťastné situaci, že na Slovensku platí dosud maďarský řád, podle kterého zde není zapotřebí knihkupecké koncese jako v zemích českých. Máme tedy možnost porovnávat, zkoumat, ohledávat obojí systém, a z kladů obou vytvořit syntésu moderního československého knihkupectví.

Starost o dorost je ovšem povinnost neméně důležitá. Hledá se práce, aby se mohla uplatnit mladá inteligence. Je úkolem vychovatelů, aby jí vysvětlili, že stát se po maturitě knihkupeckým praktikantem, později příručím a knihkupcem, je stejně důstojné, jako být oficiálem u berní správy. Je zde dále otázka nakladatelských zástupců, hle, nový způsob obživy pro vzdělaného člověka, který se tak může stát velmi důležitým kulturním činitelem, neboť dobrý zástupce má být důvěrníkem a poradcem milovníka knihy. To ovšem předpokládá vymýcení všeho toho, co dnes tak často jako nakladatelský zástupce vystupuje, aby se slušný člověk za tento titul nemusel stydět.

Co se stárá mi knihami?

Odmítavé stanovisko Mikotovo, které tlumočí oficiální názor organizace k zlevňovacím akcím starších skladů, nesdílím. Jsem jen proti nepromyšlenému a lavinovému snižování celých skladů, ale jinak se nemohu ztotožnit se stanoviskem, že beru knize její morální hodnotu, když snížím její hodnotu materiální. Hodnotná kniha (která se neprodává proto, že vyšla z módy, nebo proto, že její grafická úprava již nevyhovuje, nebo proto, že vyšla mezitím znovu v definitivním souboru sebraných spisů), tlící ve skladišti nakladatelově, avšak mající v jeho katalogu zanesenu původní krámskou cenu, není o nic větší kulturní statek, nežli tatáž kniha ve výkladní skříni s cenou sníženou, která umožňuje, že si ji může dnes koupiti ten, kdo na to neměl, když stála jednou tolik nebo ještě více. Není také třeba padat do mdlob, vidíme-li knihy v koši před anti-

kvariátem. V zemích se starší kulturní tradicí, v Anglii a ve Francii, to dělají s úspěchem po staletí. Méně cechařství a méně strohých německých vzorů je nám zapotřebí. Bez regulovaných výprodejů neúspěšných, ale často hodnotných knih a zestárlých skladů se náš trh neobejde. Kdo nepečuje o regulaci řek, bývá často překvapen, někdy smeten povodní.

Zbývá se ještě stručně zmíniti o

ve veřejných knihovnách.

Nenakupují tak, jak by měly a chtěly, protože jim chybí peníze. Nešlo by v jejich prospěch zdanit literární brak, hlavně překladový? Zdá se, že by se tím zabily dvě mouchy jednou ranou, neboť literární brak konkuruje dobrým knihám, především svou lácí (autorisace levná, překlad špatný a proto levný, papír špatné kvality a proto levný). Přísná a nezávislá celostátní komise necht určuje, co je literatura a co není. To, co literaturou není, nebudiž do veřejných knihoven vůbec připuštěno.

To ovšem nejsou úkoly proveditelné obratem ruky, ale doba je zlá a nečinnost její nejlepší přítel. Krise způsobují očištění. Vidíme již jeho důsledky: lidé menší kupní možnosti dávají přednost kvalitě. Všichni knihkupečtí odborníci vydávají svědectví o tom, že knihy vážné jdou nyní na rozdíl od let konjunktury poměrně daleko lépe na odbyt než zábavná pololiteratura. Také díla nauková a časopisy popularisující vědu jsou v dobrém kursu, rovněž tak řečtí a římské klasiky a spisy duchovědné (vzpomeňme jen pronikavého úspěchu Žilkova „Nového zákona“). Tato hromadící se světla necht nám dodají chuti k dílu ne zbytečnému, neboť to jest nanejvýš nutné, aby nás lepší časy, v jejichž příchod věříme, zastaly připravenějšími a rozumnějšími.

doba a lidé

Karel Scheinpflug:

„Národní listy“ včera a dnes

VI.

Nový šéf redakce.

Také dr. Karel Hoch opustil koncem roku 1926 místo šéfredaktora Národ. listů pro neshody s vydavatelstvem a vrátil se do svého dřívějšího úřadu. Místo šéfredaktora zůstalo po celý rok neobsazeno, a jeho funkci zastával zatím ředitel Fr. Sís. V kruzích novinářských vzbudilo jisté překvapení, když počátkem roku 1928 jmenován byl šéfredaktorem „N. L.“ redaktor Ant. Pimper, národní hospodář, jehož články z hospodářské praxe těšily se značné oblibě členářstva, jenž se však nikdy nezabýval politikou. Soudilo se z toho, že si vydavatelstvo listu schválně vybralo nepolitika, aby se svými vlastními názory co nejméně stavěl do cesty vedení strany. Ale Ant. Pimperovi podařilo se hned při vstupu vymoci významnou změnu, že byl obnoven večerník „N. L.“ v bývalé podobě a rvavý „Národ“ od nich odloučen jako samostatný list, čímž úroveň „Národních listů“ nemálo získala. A vůbec se snažil zavést opět do listu slušnější tón, než jaký se z něho ozýval v předešlých dvou letech. Což se mu dosti podařilo, ovšem také s pomocí únavy, která přirozeně následovala po divokých náporech oněch předcházejících let.

Ona léta 1926 a 1927 byla dobou nejvášnivějších útoků proti „hradu“ a nejprudšího rozdmýchání nesnášlivého nacionalismu, jemuž byl dán, tuším, že ředitelem Síssem, přívlastek „integrální“. Ta integralita tohoto nacionalismu spočívala patrně v tom, že všechny strany socialistické byly označovány jako beznárodní a že v slohu novinářských článků byly obnoveny ctihodné metafory historické ceny, jako „kydání hany“ (na zbrovského hrdinu), „zdeptání“ (generála Gajdy), „zákeřná dýka skrývající se v přitní“, „nezdravá krev, která vytekla z těla“ (rozuměj odchod moravské opositce z nár. demokracie) atd. V květnu 1927 byly v „Národě“ začaty články o záhadě tragické smrti generála Štefánika, z jejichž temných nápovědí ubírali se mnozí důvtipní čtenáři listu vyslanou cestičkou k novému pěknému podezření.

Je přirozené, že po této dlouhé a zuřivé ofensivě nastala dočasná ochablost, zejména, když všechny útoky na celé čáře byly odrazeny.

V únoru 1928 překvapil dr. Kramář veřejnost svou řečí na sjezdu národně-demokratického studentstva, v níž vyslovil, že „ideový nacionalismus nedovede si vůbec představit jiným než demokratickým“, a v níž hájil účast na většině a vládě, ve které jsou zastoupeni také Němci, kteří se postavili na pozitivní stanovisko k našemu národnímu státu. Čtenáři referátu o této řeči se asi hodně divili rozporu mezi těmito názory vůdcovými a názory, jež jeho nejbližší důvěrníci projevovali dvě léta na schůzích a v tisku.

Starý vůdce strany.

Zato v jiné řeči Kramářově, již promluvil 28. října v pražské Lucerně, uvítali zase staré známé melodie. Tam dr. Kramář pronesl, že naše osvobození provedly národní výbory v Praze, Brně a Turčanském Sv. Martině bez programu, bez washingtonských deklarací a pittsburských úmluv. Politická práce našich zahraničních revolucionářů i boje našich legií poněmáhle kamsi zmizely a všechny vavříny odnesly jen tři naše národní výbory . . .

Duch vedení strany nedal se trvale spoutati žádnými snahami o mírnější tón a již v roce 1929 vznášel se zase pilně nad vodami. V úvodním článku z 2. února vyčetl dr. Kramář prezidentovi republiky, že Švehlu zbavil po 15měsíční chorobě ministerského předsednictví a jmenoval na jeho místo Udržala. „Netoužili jsme po tom, převzítí ze starého Rakouska tradici habsburské nevděčnosti.“ Referát „N. L.“ o dubnovém sjezdu strany, na němž se dr. Kramář vyslovil tak urážlivě o mravnosti Benešových politických metod, měl za následek jednání před zvláštním smírčím soudem, před nímž Kramář se svými důkazy neobstál, ačkoli oba rozhodčí byli národní demokraté. A ve své olomoucké řeči v říjnu téhož roku udělal dr. Kramář prezidentovi republiky zvláště ostrou důtku za to, že rozpustil Národní shromáždění před projitím funkčního období. Důtku spojenou dokonce s pohrůzkou, že bude-li se to opakovati, tedy se prezidentovi jeho právo rozpouštětí parlament jednoduše oklestí.

Ubohý president! Mluvit s novináři nesmí, protože to nemá ústavou povoleno, a rozpouštět parlament nesmí, ačkoli to má ústavou povoleno! Národní demokraté projevíli tak často svůj obdiv pro Mussoliniho, jenž mluví, jedná a vládne sám jménem čtyřiceti milionů lidí; ale presidenta československé republiky učinili by nejraději němou a bezmocnou loutkou — ačkoli jest jím právě

jeden z nejmoudřejších státníků Evropy a muž, který má o naši republiku také jakési zásluhy.

S tímto nepřátelským poměrem k prezidentovi kontrastuje ostře Kramářův soucit se Švehlou, jemuž má být ponechána vláda státu za jakkoli dlouhé nemoci, ačkoli ji pro těžkou nemoc nemůže vykonávati, a také shovívavost, s níž „N. L.“ i dr. Kramář přijaly Švehlův názor o parazitismu měšťáků, lišil se nápadně od přisnosti, s níž oba tito činitelé posuzovali nepříznivý úsudek presidentův o fašismu.

A kolo se točí.

Novou vítanou příležitostí k potírání ministra Beneše poskytlo „Národním listům“ počátkem roku 1930 ukončení mezinárodní konference v Haagu. Její výsledek byl líčen jako těžká porážka naší zahraniční politiky a skvělé vítězství Maďarska. Ve skutečnosti byla nám povinnost k náhradě za postoupené státní statky, která hrozila neurčitým, mnohamilionovým břemenem, úplně škrtnuta, poplatek za osvobození byl nám snížen s původních 750 milionů zlatých franků na 200 milionů a také naše spojenecké dluhy Itálii a Francii byly podstatně sníženy. A požadavky maďarských optantů byly důkladně omezeny, tříčlenné rozhodčí soudy, zřízené na jejich ochranu, zrušeny a s nároky svých občanů na náhradu za statky zabrané nástupními státy Maďaři odkázáni, aby je odškodnili ze svých reparačních platů. Tak vypadala ta československá prohra a to maďarské vítězství. A kdo by se chtěl přesvědčiti, jakou měrou měřivá vedení národní demokracie skutky různých československých státníků, nechť si přečte v „N. L.“ z 24. ledna 1923 řeč dra Ant. Hajna v smíchovské organizaci, kde tento řečník pravil: „Příspěvky tyto (za výdaje spojené s naším osvobozením, obnášejí 1500 milionů zlatých franků. Dík energickému zakročení dra Kramáře máme platit jen 750 milionů zl. franků, ale ovšem i tato suma je značná.“ Tedy když se dru Kramářovi podařilo snížit původní požadavek náhrady na polovičku, uzná se právem jeho zásluha, ale když se Benešovi podaří snížit tento požadavek dále na pouhou sedminu, odsoudí se to jako prohra naší zahraniční politiky!

V září téhož roku došlo v Praze k pouličním demonstracím proti provozování německých filmů v některých kinech, při kterýchžto projevech staly se mnohé násilnosti: vyloukána okna kin, kaváren, hostinců a obchodů, o nichž se výtržníci domnívali, že náleží německým obchodníkům, a také okna německého divadla. „Národní listy“ octly se ihned ve svém obvyklém rozjaření jako starý vojenský kůň, když zaslechne tureckou muziku. Popouzely proti vládě za její přílišnou mírnost vůči Němcům a mluvily o vyzývavosti dvou právě předváděných německých filmů, z nichž jeden „Dvě srdce ve tříčtvrtěním taktu“ byl zcela neškodná vídeňská operetka, na niž se proudy národních demokratů chořily několik měsíců se zálibou dívat. A odpovědnost za provozování německých filmů v Praze přisouzena — komu byste řekli? Ministru Benešovi, neboť on prý podepisuje obchodní smlouvy s cizími státy! Při čemž se člověk nemůže zdržet smíchu, vzpomene-li si na pozdější opatření o dovozu cizích filmů, která učinil národně demokratický ministr obchodu a jež dala německým filmům v naší republice přímo monopol.

Da capo al fine.

A tak to jde dále po všechna ostatní léta až podnes. Každého, kdo se staví nepřátelsky proti prezidentu

Masarykovi a ministru Benešovi nebo proti jednomu z nich, každého berou vedení národní demokracie a „Národní listy“ v ochranu, ať je to Gajda, Stříbrný nebo Pergler, ať jsou to luďáci nebo fašisté. Konečně, každý obžalovaný má právo na svého obhájce, i nemohl by nikdo „Národním listům“ ani jejich patronům vytýkat, že se ujímají pronásledovaných, kdyby dovedli na jejich obranu uvést nějaké vážné důkazy, nějaké polehčující okolnosti. Čím však přispěly „Národní listy“ k obraně poslance Stříbrného kromě útoků na jeho skutečné i domnělé žalobce? A dr. Kramář usoudil ve své sněmovní řeči dne 26. června 1931 o této aféře:

„Jako každý, a myslím, že aspoň stejně ostře, jsem odsuzoval a odsuzuji, že poslanec Stříbrný jako ministr nezabránil vybírání provise. Ale přece jen pro posuzování jeho viny jsou vážné motivy jeho činu.“

Jaké to zastírání faktů! Že ministr Stříbrný nezabránil — je to všechno? Ale k o m u nezabránil, kdo tu provisi bral — to už nic neznamená pro posouzení jeho jednání? A co je míněno těmi motivy, jež jsou vážné pro posuzování jeho viny? Má-li to snad býti okolnost, že z oněch provisí, jež ministr Stříbrný nezabránil vybírati, dostala nějakou část také jeho politická strana, to bychom si vypěstili pěknou veřejnou morálku!

Jak vášnivě a zaujatě „N. L.“ hájily Gajdu v době jeho disciplinárního vyšetřování, tak rozpačitě ho opustily, když nemožnost jeho dobrodružné politiky byla již kdekomu zjevna. „Postava tragického omylu a také tragické viny, ale jeho žalářování není dobrým vysvědčením pro demokracii a uškodí dobré pověsti státu“, napsaly 2. února 1932, když Gajda nastupoval trest dvouměsíčního těžkého žaláře. Tedy, přiznává se, vina tu byla, avšak neměla by se trestat z ohledu na dojem, jaký to způsobí v cizině! To je likvidace celého toho trapného případu, při níž však byla přehlédnuta jedna důležitá položka, totiž psychologický účinek, jímž nesoudná obrana „N. L.“ přispěla k smutným koncům politisujícího generála.

Ale ani tato zkušenost nevyлéčila „N. L.“ z jejich slabosti pro fašismus. „Uličnický případ z fašistické černé kroniky“, nadepsal tento list dne 23. ledna 1933 svou první zprávu o t. zv. židenickém fašistickém puči a připojil blahovolný výklad, že „pro soudného člověka nemůže být pochybnosti o správnosti úsudku ministra Bradáče, který v kousku fašistických výtržníků vidí zřeštěnost svedených lidí“. Avšak zpráva, kterou podal týž den ministr Bradáč v rozpočtovém výboru, nesevěčí nijak o tom, že by ministr národní obrany byl pohlížel stejně shovívavě na tento fašistický „kousek“, neboť ministr Bradáč podle zprávy téhož listu z následujícího dne pravil: „Po vyšetření vzrušujícího případu brněnského jsem toho názoru, že jde o zločin, který by ve svých důsledcích mohl ohroziti základy státu.“

Nelze se diviti, že list, který vidí v přepadení vojenských kasáren padesáti ozbrojenými muži, při čemž byl jeden člověk usmrčen a čtyři vážně zraněni, pouhý uličnický případ, a sázavské přepadení ministerského úředníka se pokoušel vysvětliti jako nastrojenou komedii protivníků Gajdových, projevuje takovou zálibu v pouličních demonstracích politických, při nichž dochází k různým násilnostem a k potyčkám s policií — ovšem projevuje ji jen v tom případě, jsou-li to demonstrace nacionalistické. Pražské demonstrace z konce minulého roku, vyvolané sporem Karlovy uni-

versity s universitou německou o insignie, jsou toho posledním dokladem, jež je dosud v živé paměti. A také toho, že „N. L.“ neváhají ještě teď obviniti kteréhokoli Čecha z nevlastenectví, nesouhlasí-li se všemi výstřelky takových demonstrací, na př. s vytloukáním oken v domě českých umělců.

Nesmiřitelný odpor proti uznání sovětského Ruska, jež byl tak dlouho jedním z podnětů k pronásledování ministra Beneše, obrátil se nakonec i proti Společnosti národů, když přijala tento stát za člena. „Má vůbec Společnost národů ještě nějaký smysl?“ táže se dr. Kramář v úvodníku dne 16. září loňského roku, a ihned odpovídá záporně: „Udržeti mír nedoveďte, a představitelkou toho, v čem posud lidé nezkažení poválečným materialismem viděli ochranu svých ideálů, přestala být, když přijala zástupce sovětů jako rovnocenného do svého středu.“

Nová strana.

Dne 1. února 1933 odstoupil Ant. Pimper z funkce šéfredaktora Národních listů a byl vystřídán V. Holečkem. Za řízení tohoto šéfa nenastala podstatnější změna v politickém směru „Národních listů“, leda v jejich poměru k Národní lize Jiřího Stříbrného. To však je změna, která nemohla bystřejšího pozorovatele politických dějů překvapiti. V únoru 1932 otiskly sice „N. L.“ zpráva „Národa“, že v Národní lize propuklo hnutí k odstranění Stříbrného z vedení a nahrazení ho Perglerem, který požívá daleko větší důvěry a popularity než Stříbrný, a ještě v březnu 1933 zdálo se témuž listu směšným, „že pod větrnou korouhvičkou p. Stříbrného se má soustřediti nacionalistická mladá generace“. Ale později začínají váti vliďnější větry a 4. listopadu 1934 vychází v „N. L.“ z pera Kramářova úvodník „Národní sjednocení“, v němž autor horuje velkými slovy pro sjednocení všech, jímž jest stát nadě vše. Nazitří vychází však najevo, že těmi všemi jsou zatím jen tři strany, totiž Kramářova Národní demokracie, Stříbrného Národní liga a Marešova Národní fronta.

Dva hlavní body programové, které tyto tři strany spojují, jsou: 1. nepřátelství k prezidentu Masarykovi a ministru Benešovi a 2. šíření radikálního nacionalismu, který byl dříve nazýván integrálním a nyní totálním a ve skutečnosti není ničím jiným, než obdobou italského fašismu. Dr. Kramář nás sice opětovně ujišťoval, že toto hnutí musí zůstat demokratickým, ale pro nás, neromantické politiky, je demokratický fašismus zatím fantastická představa jako studený oheň nebo suchá voda.

Národní demokracie přináší si do sjednocení svou touhu po soustředění všeho Slovanstva s vyloučením sovětského Ruska, Liga svůj odpor proti vázaným kandidátním listinám, proti nimž za celou dobu svého trvání nic pořádného nevykonala, a Fronta své nadšení pro staré rukopisy, jež budou asi musiti býti prohlášeny vládní autoritou za pravé.

Doslov.

Národní demokracie skončila svůj životní běh, a tyto kapitoly o jejím hlavním listě jsou zároveň jejím nekrologem. Člověk se ohlíží smuten po jejím krásném začátku, který vzbuzoval tolik nadějí, a po jejím postupném úpadku, jímž naše měšťanstvo, jež tolik vykonalo pro národní kulturu a hospodářský vzestup a jež přineslo udržení naší samostatnosti tak těžké oběti, pozbylo bezmála vlivu na správu státu. Re-

quiescat in pace! „Národní listy“ však vcházejí do nového údobí. Nepřál bych jim, aby se splnily obavy mnoha jejich čtenářů bývalých i nynějších, že v nich ovládne duch vydavatele „Poledního listu“, „Expresu“ a „Šejdrem“. Nepřál bych jim to pro některé doby v jejich minulosti, kdy prokázaly českému národu i československé republice cenné služby. Nepřál bych jim to pro zdravý vývoj našeho státu. A také proto, že je v nich uloženo osm let mé novinářské práce.

Occidentalis:

Lynch a co s ním souvisí

Pojem „Man-hunters“ nepatří někam do Polynésie nebo na ostrovy „Lovců lebek“. „Lovci lidí“ jsou institucí největší demokracie světa, Spojených států severoamerických. Štvanice na člověka, stíhaného desítkami, stovkami nebo tisíci jiných lidí, odstřelovaného nebo dopadeného, oběšeného nebo mučeného po celé dny strašlivými mukami s lámáním kloubů a utrhávání jednoho článku prstů po druhém — to všechno se děje uprostřed velikého civilisovaného státu, uprostřed největších technických pokroků dneška. Zajímá-li dnes více než kdy jindy „Duše davu“ Gustava Le Bona, soustředíme-li dnes v politice i kultuře s novou pozorností svůj zájem na problém kolektiva a jeho psychologie, povšimneme si s novým zájmem i problému davové justice americké, „štvanic na lidi“, amerického „lynchování“.

Bylo-li v posledních čtyřiceti letech uprostřed moderního kulturního státu zprovozeno se světa na čtyři tisíce lidí (od r. 1890 do r. 1930 celkem 3724 osoby) bez rozsudku, jediné na paušální obvinění davu, a, jak se později zjistilo, v dobré polovině případů nevině — pak je to příklad, jež davový psycholog nemůže přejíti bez povšimnutí. Zjistíte-li, že čtyři pětiny těchto nešťastníků, usmrčených svými spoluobčany bez rozsudku pod širým nebem bylo příslušníků jiné rasy než bílé (2936 amerických černochů bylo zabito bělochy) — pak je to otázka, kterou nesmíme přehlédnouti ani s hlediska r a s i s m u, jenž se počíná uplatňovati i v evropské politice posledních let jako faktor.

Čteme-li zprávy o strašlivých krutostech, které páchali lidé proti lidem za ruské občanské války, zdá se nám jakýmsi probuzením ducha asijských ukrutníků, výjimečným případem, nepatřícím do evropské civilisace. Čteme-li v Malaparteho autentickém svědectví o fašistické revoluci (v knize „Státní převrasy, jak se dělají a jak se jim zabraňuje“) o sarzanském povraždění z roku 1921, kdy padesát černých košil bylo povražděno, zranění zardoušeni na nosítkách před nemocnicemi, sto jiných, kteří se rozběhli po venkově, bylo pronásledováno po lesích ženami ozbrojenými kosami, čteme-li o těchto epizodách plných „zuřivosti a násilí“, kdy tisíce a tisíce ozbrojených mužů, často patnáct až dvacet tisíc se vrhlo na města, venkovské krajiny a vesnice, v nichž nebydlil nikdo jiný než také Italové, v nichž rudé gardy, které neměly kdy utéci byly zdecimovány, převráceny a rozprášeny — čteme-li vyličení těchto krutostí člověka proti člověku, tu jsme už trochu na rozpacích, kterému atavismu na účet máme připsati tyto skutky lidských davů. A vezmeme-li zprávy o 30. červnu 1934 v Německu, v zemi, v níž sídlila již tolik desetiletí ona pověstná „Kultur“, čteme-li o chladnokrevném odstřelování generálů a jejich žen uprostřed občanských pokojů, o chladnokrevných vražděných příslušníků téže politické strany při jejich schůzkách v soukromých bytech, čteme-li oficiálně o 74 zavražděných bez jakéhokoli rozsudku a o nějakých 400 dalších vraždách oficiálně nepřiznaných, — tu si zaražené přiznáváme, že ve svých psychologických schématech o mo-

derním člověku, dobrém člověku, civilisovaném člověku a ukázněném člověku nemáme rubrik pro takovou bezednou nenávist a takové bezpříkladné krutosti již je s to chladně spáchatí proti svému bližnímu.

Chceme-li si přes to ověřiti existenci tohoto temného, barbarského nitra v dnešním člověku, můžeme se uchýliti pro materiál k případu přímo laboratornímu. V oné obrovské lidské nádrži Spojených států nepůsobí jistě žádné historické reminiscence a neobjevují se důsledky žádné kruté komunitické ani kruté fašistické ideologické propagandy moderní — a přece se v činech pověstných „man-hunters“ projevuje tatáž lidská přirozenost. V ideální izolaci od jakýchkoli zahraničních vlivů můžeme pozorovati uprostřed Spojených států důsledky tohoto rozpoutaného jednání davů.

Šerifové mají práci.

Před nedávnem četli jsme tuto zprávu Reuterovy kanceláře ze Selbyvillu ve státě Tennessee, z 20. prosince 1934:

„Zástup lidí pokusil se dobýti soudní síň, aby se zmocnil negra, jenž byl obviněn, že prý přepadl mladou bělošku. Mnoho osob bylo při tom poraněno. Dav byl pomocí slzotvorných pum zahánán nazpět, když se pokusil vniknouti do vězení, v němž byl černoch uzavřen. Jedna z osob, zraněných při tomto útoku, zemřela, dvě další byly smrtelně zraněny. Když se dav později pokusil vyhoditi soudní budovu do povětří, byl obžalovaný negr převlečen a automobilem odvezen. Národní gardy usmrtily dva z útočníků a pět jich poranily výstřely a bodly. Po odjezdu negra se dav poněmhu rozpýtlil.“

Na tomto případě máme zastoupeny skoro všechny složky všech oněch čtyř tisíc případů „davové justice“, lépe davového teroru. Na jedné straně černoch, méněcenná rasa — na druhé dav bělochů. Černoch je obviněn z násilí na bílé ženě — státní úřady ho zatkly — dav však nečeká na vyšetření případu, na usvědčení domnělého pachatele, nýbrž chce vykonati popravu ihned a na místě. Státní úřady v tomto případě zakročí velmi energicky, neboť jsme v Americe 1934 pod osvěcenou diktaturou Rooseveltovou, jenž proti davovému teroru vystupuje s naprostou přísností a bezohledností. O několik let dříve tomu tak nebylo, jak uvidíme později. Jiný příklad:

„V městě Port Arthuru v Texasu ohrožoval dav na životě negra, jenž byl obviněn z několika nedávných pokusů násilí na bílých ženách. Šéf místní policie se svými lidmi zachránil obviněného z rukou davu a zachránil jej tím, že jej z cely ve druhém patře dopravil větrací šachtou z věznice a že jej odvezl pod zadním sedadlem svého auta. Na půl tučtu lynčářů se dovědělo o tomto pokusu o záchranu a zaskočilo vůz; musily proti nim být užity plynové pumpy. Vůz ujel z Port Arthuru a dojel do města Beaumontu, vzdáleného 22 mil v rekordním čase 16 minut. Šerif ozbrojil své lidi a dal negra do vězení. První noci byl podniknut útok na toto vězení acetylenovou pochodní, jejímž výbuchu bylo včas zabráněno tím, že šerif přestříhl doutnák. Další noci se podařilo rozehnati dav teprve použitím hasičských stříkaček. Dav, jenž se shromažďoval večer co večer, se rozešel teprve pak, když šerif srazil k zemi boxerskou ranou námořníka, jenž organizoval tlupu, která se měla zmocniti negra. Na pomoc přispěly i texaské petrolejové rafinerie tím, že se zavázaly šerifovi, že každý ze zaměstnanců, jenž by se účastnil násilností, bude ihned propuštěn . . .

Zde poznáváme jinou důležitou složku těchto davových akcí: dav se rozejde, když šerif, jenž jakoby z filmu vypadl, dobře mířenou ranou pod bradu „oddělá“ inspirátora podniků. Je z toho vidno, že při tak zvaných davových akcích nikdy nejedná celý dav, nýbrž vždycky určitý jednotlivec, že dav asistuje jako divák, jenž útočníka rozohňuje a současně se jím dává strhnouti. Jiné příklady:

„V Huntsvillu, v Alabamě, byly povolány národní gardy na ochranu negra, jenž byl obviněn, že zavraždil bělocha v jeho domě. Zesíleným gardám se konečně podařilo přemoci rozu-

žený dav. Po několika týdnech byli usvědčeni z tohoto zločinu syn zavražděného se svým přítelem a negr, jehož nevina byla dokázána, byl propuštěn na svobodu.“

„V městě La Grange v Georgii, byl obžalován padesátiletý černoch, že se pokusil znásilnit dvě bílé ženy. Dav se ihned seskupil. Obžalovaný negr byl rychle dopraven do vězení v Atlantě. Soudce a státní zástupce zjistili, že by bylo nerozumným projednávat případ u místního soudu. Pod ochranou policie, která ho ochránila před davem, byl negr převezen na jiné místo, kdež byl souzen. Byl usvědčen a odsouzen na čtyřicet let do vězení.“

„Do Sylvanie v Georgii byl dopraven negerský chlapec, jenž byl přistížen v jiném městě při pokusu loupeže. Byl přivezen před zdejší soud, protože existovalo nebezpečí lynčování pachatele. Soudce se šerifem nařídili okamžité noční zasedání soudu. Chlapec se přiznal. Byl odsouzen soudcem na čtyřicet let do žaláře a dopraven do žaláře v jiném kraji.“

Jsou to různé příklady, kdy z podnětu buď skutečně nebo jen domněle spáchaného zločinu vybuchuje náhle skrytá nenávist davu. Dav jedné rasy, jenž cítí za sebou obrovskou přesilu své většiny, se vrhá na ojedinelého příslušníka jiné rasy, aby jej usmrtil. Je to skutečně jen touha pomstít onen zločin, jenž je černochovi kladen za vinu? Není jednání davu diktováno jiným druhem nenávisti?

Jako ve středověku.

Že tu nejde o potrestání pachatele, o odčinění smrti smrtí, nýbrž o uhašení jakési závrtné, děsivé nenávisti, o tom svědčí tento příklad, jak nelidského jednání je schopen lidský zástup:

„James Irwin v městě Oscilla byl roku 1930 obviněn z násilí. Po celou noc byl štván stovkami „lovců lidí“. Když byl z jitra chycen, byl zajat společně s negrem i šerif a oba byli davem vloženi na místo zločinu. Obviněný černoch byl pověšen za paže na gumovník, tak vysoko, že se sotva houpal nad zemí. Déle než hodinu jej dav mučil. Do úst mu byl vražen roubík. Prsty na nohou mu byly ulámány, kloub po kloubu. Stejným způsobem mu byly utrhány prsty na rukou. Jednotlivci z davu mu vytrhali zuby kleštěmi na drát. Po dalších znetvořeních, kterých nemůžeme popsat, bylo ještě žijící tělo negrovo polito gazolinem a zapáleno. Jakmile tělo vzplanulo, bylo do umírajícího vpáleno na sta ran z revolverů. Během celého dne přicházelo na tisíce lidí z celého okolí, vzdáleného několik mil, podívat se na zbytky oběti. Když se setmělo, odvezli policisté pozůstatky a zahrabali je.“

To není vylíčení z nějakého sensačního večerníku. To není zpráva nějaké bulvární tiskové agentury. To je protokol z nesmírně chladné a nesensační vědecké studie všeobecných nálezu jižní komise pro vyšetřování lynčování: „General Findings of the Southern Commission on the Study of Lynching“ (vydáno v Atlantě, Ga. nákladem této komise). To nepsali bezejmenní žurnalisté s ohnivou fantasií, nýbrž lidé s doktoráty, mezi jejichž povoláním najdeme předsedu atlantské university, presidenta státní koleje georgijské, profesora sociálních věd na universitě, nakladatele církevních publikací, presidenta Furmannovy university a Jižní Baptistické konvence, šefy vědeckých ústavů, profesory, advokáty, předsedu komise pro mezirasovou spolupráci, a mnoho jiných mužů se seriosními tituly. Tito pánové podepsali ve své publikaci také tento případ:

„Po několik dní byly roznášeny po Shermanu ukrutné zprávy a lascivní detaily o domnělém zločinu jakéhosi Georga Hughesa. Dav obléhal vězení noc co noc. Onoho rána, kdy se mělo konat hlavní přelíčení, byla soudní budova obležena obrovskými davy z celého okolí. Bylo učiněno několik pokusů vyvléci obžalovaného negra ze soudní síně: dav však byl omámen plynovými bombami. Krátce po poledni byla soudní budova vyhozena do povětří. Soudní úředníci a čtyři zločinci z Texasu uprchli z oken druhého poschodí. Obviněný negr, jenž byl uvězněn ve druhém patře, byl dopraven do veliké klenuté místnosti, kde přečkal, zatím co soudní budova vyhořela až do základů. Dav zabránil přístupu k vodní stanici a překazil oddílů hasičů hasit

požár. K večeru byla malá skupina milice od soudní budovy poslána k vězení. Později větší oddíl milice, jenž právě přišel z Dallasu, byl nucen upustit od ochrany vězení. Krátce před půlnocí byla vyhozena do povětří stěna s oknem ve druhém poschodí pomocí acetylenové pochodně a vysoce explosivních výbušnin. Negrovo tělo bylo shozeno dolů davu. Bylo přijato hlasitým potleskem tisíců lidí, kteří se tísnilí na náměstí před soudem. Policie řídila dopravu na ulicích, zatím co tělo negra bylo vlečeno davem k bavlníkovým plantážím, kde bydlili negři. Tam bylo spáleno až na seškvařené kosti. Několik negerských usedlostí v ceně 50.000 dolarů a také 100.000 dolarů, bylo spáleno a hasičům nebylo dovoleno načerpat vodu. Jenom na ochranu bělošské usedlosti, vzdálené pouhých 15 stop od hořícího negerského domu, bylo dovoleno položit hadice. Dav byl rozptýlen teprve krátce před svítáním, když dorazilo několik set mužů milice z Dallasu.“

Tady je již jasně patrný element rasové nenávisti, vedle elementu sadistické krutosti, stejně jako v dalším případě:

„V městě Honey Grove byl uvázán George Johnson roku 1930 za nohy k zadní části nákladního auta tak, že se tvář smýkal po zemi. V této poloze byl smýkán na trati pěti mil ven z města a zase nazpět, a konečně spálen naproti černošskému kostelu.“

Jsme tu v roce 1930, nikoli v temném středověku. Jsme však uprostřed země, která z historických a hospodářských důvodů vypěstovala svůj rasový problém. Je to zlo, které se poněmhu vštěpuje do mysli: když však jednou je v nich předsudek zahnížděn, nedá se vyplemenit. O žádném z těchto případů, jež protokolovala naše komise, se nedočtete v amerických novinách. Amerika se stydí za svou rasovou otázku, je to zatlačená představa, komplex, o němž se v Americe nerado mluví. Nezajímaly by nás podrobnosti této vypěstované rasové nenávisti a rasového podceňování, kdybychom nežili v Evropě, v době, kdy se něco podobného lavinovitě rodí. Kdyby v Americe vstoupil negr do lepšího restaurantu a usedl za stůl, nebude mu servírováno. V dobrém hotelu pro bělochy nedostane pokoj. Dospějeme také tak daleko v zálibě dnes vychovávaném rasovém problému židovském? Není to nemožno. Francouzské noviny přinesly jednou jako pikantní zprávu informaci, že na jakési veliké slavnosti, již se účastnila i Josefina Bakerová, se kterou tančilo množství evropských diplomatických osobností, odmítl americký vyslanec černé Josefince taneč. Patrně v úvaze, že by ho to mohlo státí jeho místo. Podobný případ je dnes zcela myslitelný s vyslancem Třetí Říše. Slavný negerský herec Paul Robeson nemá v New Yorku přístup do společnosti vznešených bělochů: teprve v Anglii s ním zacházejí jako rovni s rovným. V těžce Anglii, kde zacházejí jako s rovnými i s židovkou Bergnerovou a se Židem Kortnerem. Poměry Židů v Německu se již mnoho neliší od postavení negrů v Americe. Německo však na těchto poměrech buduje svou národní hrdost, zatím co se Amerika za palčivou rasovou otázkou tajně stydí. Moderní politické strany se jí snaží vyřešit, spisovatelé jako Dreisser, se stavějí na stranu negrů stejně, jako mladí intelektuálové a básníci. „Jsem pro tebe jen kuchař, cidič, šofér, umyvač, vrátný. Myslíš si při tom na zvíře, špinu, stroj, věc bez duše, a řekneš jen: nigger. Tvá kůže je bílá a má je černá, proto...“ (Louis Hafner). Nežli však bude rasový předsudek odstraněn zcela, uplynou desetiletí a desetiletí. Do té doby však...

Rozhoduje soudce Lynch.

Také v Americe je za rasovým problémem skryt konkurenční rozpor hospodářský. Důvod nenávisti proti ní je ten, že černošská rasa pracuje laciněji a ubírá bílým práci. Jako v Německu sloužila rasová lež jenom k tomu, aby se zdánlivě zlepšila hospodářská situace a aby se vykázaly nějaké úspěchy nového režimu tím, že množství schopných

jedinců, označených určitou rasou bylo označeno a zbaveno svých práv, svých postavení a svého jmění, ve prospěch straníků nového systému, dychtivých postavení a příjmů. Také v Americe dochází k rasovým bojům ve formě lynčování jenom tam, kde je negrů velká menšina: čím více se bělošská většina menší, tím více ubývá případů lynčování. V krajích Black Beltu, kde je černocho celá polovina obyvatelstva, jsou negři proti lynčování nejbezpečnější. Domnívali bychom se naivně, že čím více negrů, tím větší musí být rasová nenávisť: je to omyl, neboť rasová nenávisť stoupá naopak pouze tam, kde si může dovolit s menším rizikem kurážnější vystoupení. Tentýž zjev, jež jsme viděli v Německu. V místech, kde žilo židů nejvíce, jako v Berlíně, uhájili relativně lépe část svých postavení, zatím co trpěli tím více, čím méně v menších městech byli usedlí.

Na ospravedlnění výstupů proti negrům se uvádí, že prý jsou národem zločinnějším nežli běloši. Američtí sociologové, jako dr. T. J. Wootter, však ukazují, že v místech, kde je obyvatelstvo výhradně negerské, jako na ostrovech St. Helena, Islang v Jižní Karolině, jsou zločiny fakticky neznámé. Všude tam, kde se černoši mísí se spodinami bělochů, stoupá zločinnost negrů do vysokého stupně. Působí tu nedostatečná výchova; na výchovu negerských dětí se platí přibližně sedmkrát menší obnos než na výchovu bílých. Působí tu vlivy z doby otroctví. Působí fakt, že počet nezaměstnaných černocho je nepoměrně větší než bělochů. Vliv má i to, že černoši necítí dosti mravní odpovědnosti k soudnictví „bílých lidí“, které posuzuje přestupky negrů nepoměrně přísněji než zločiny bělochů. Podle americké statistiky z deseti jižních států bylo mezi rokem 1930 a 1931 popraveno 57 negrů pro vraždu, 8 pro loupež, 3 pro vloupání, zatím co v téže době bylo pro loupež odsouzeno 20 negrů k doživotnímu žaláři a 23 negrů k doživotnímu žaláři pro vloupání a jiné trestné činy. Rozsudky proti bělochům za stejné zločiny jsou nepoměrně mírnější.

Jak mají černoši věřiti bělošské justici, když byl roku 1930 ve státě Georgia lynčován S. S. Mincey jedině z toho důvodu, že projevil příliš aktivnosti v politické propagandě proti organizační republikánské strany „Bílé lilie“? Jak mají míti úctu k bílým soudům, když Lauy Mitchell byl lynčován v Georgii z toho důvodu, že byl hlavním svědkem proti dvěma bělochům, kteří byli odsouzeni pro znásilnění černošky?

Také tvrzení, že negři mají větší sklon ke zločinům sexuálního rázu než rasa bílá, je nesprávné: jedině v šestině všech případů osob lynchovaných v posledních čtyřiceti letech, byli lynchováni obviněni z násilí proti bílým ženám. Při podrobnějším vyšetření těchto případů se pak zjistilo, že většina z nich se zakládá jen na klamném předstírání domnělých ženských obětí. V množství případů přiznaly se ženy a dívky, jež byly domnělými oběťmi negerského násilí, že měly poměr s bělochem, který chtěly zakrýti, jindy se přiznaly dívky k tomu, že chtěly před rodiči ospravedlniti následky lásky domnělým násilím nějakého černocho. Ve velkém množství případů pak šlo jen o pouhou chtivost žen, vyvolati sensaci, státi uprostřed pozornosti: podobné případy představují v Americe hotovou psychosu. V této zemi nekonečných šedivých davů, je veliký skandál jednou z oblíbených cest, jak na sebe upozorniti, jak upozorniti noviny na své jméno, jak vzbuditi zájem fotografů o sebe, jak získati adroj výdělků.

Ve mnoha případech, kdy šlo o domnělé zločiny černocho, se později zjistilo vyšetřováním, že čin spáchali běloši s náčernou tváří a v černých gumových rukavicích. Mezi slavnými gangstery nebyl ani jediný černocho. Mnohaletý předsudek však vstřípl lživý názor, jakoby černocho byl ro-

zeným zločincem a smyslým netvorem, číhajícím na bílé ženy. I soudci podléhají této mentalitě, pokud neodsuzují černocho prostě ze strachu o to, aby nepoškodili svou kariéru výrokem proti obecnému smýšlení. Uvádí se řada případů, kde soudce, aby zabránil lynčování, musil slíbit rozlícenému davu okamžité odsouzení obviněných černocho: proti všem soudním zásadám je musil také během jediného sezení dát odsoudit a advokát z obavy před davem, nesměl použít svého práva odvolacího. Američané mají pro podobné případy pojem „legálního lynčování“.

To všechno však jsou případy speciálně americké, které ukazují, jak daleko mohou důsledky vkořeněného předsudku dospěti. Nás tu zajímají spíše případy velikých davových akcí, případy davového teroru, jež nám skýtají tak důležitý materiál pro studium psychologie davů, jedné z hybných složek dnešní evropské politiky.

Dav jedná.

Vedle díla Gustava Le Bona, které jsme tu nedávno v jině souvislosti citovali, bylo by třeba k vysvětlení davových hnutí, namířených proti určité rase, jak tomu je v případech lynčování, sáhnouti ke knihám Augusta Tardeho, Levyho Bruhla nebo Durheima, nebo k americkým knihám o téže otázce, jako je „Chování davů“ (Behavior of Crowds) od E. D. Martina nebo „Mentalita zástupů“ (Group Mind) od Williama Mc. Dougalla, obě vydané v New Yorku roku 1920.

Ze soupisu případů lynčování bychom tyto teoretické poznatky mohly doplniti o mnoho nových poznatků. Na příklad o poznání, že dav má sklon věřiti jakýmkoli zprávám, jež podporují jeho předsudek, bez jakékoli pochybnosti a jakékoli kontroly. Naprosto neověřené zprávy se šíří od úst k ústům s velikou zálibou pro zvláště kruté podrobnosti. Lékařským spisům, které většinu krutosti domněle spáchaných na ohledaných obětech vyvracejí, se neskýtá víra, naopak, nekriticky se přijímají všechna senační nová tvrzení. I v případech, kdy byl jasně pozdějším vyšetřováním dokázán omyl davu a bylo zjištěno, že byla lynchována osoba jiná, nežli spáchala zločin, trvá dav neústupně na tom, že trest lynčování stihl skutečného pachatele. Při podezření davu se naprosto nehledí na to, že proti pachateli není ani jediného skutečně usvědčujícího důkazu. Jakmile je do některého případu zapleten rasový rozpor, ukáže se neuvěřitelná důvěřivost všech zúčastněných a naprostá neschopnost posuzovati případ objektivně a chladně.

Násilný skutek davu se ospravedlňuje tím, že prý soudy jsou pomalé, drahé, a výsledek procesu je nejistý: negru se prý prokazuje zbytečná čest, staví-li se před soud. Od dob otroctví je hluboce vžit názor, že bílý muž je bílý muž a má tudíž nepopíratelné právo na život černocho. Tradice vzájemné pomoci a snadného přístupu ke zbraním podporuje násilné skutky. Pro diváky, kterých bývá veliké množství, se osvědčuje lynčování jako dráždivá podívaná. Zejména dostávají se při podobných akcích ke slovu elementy, spodiny, chátra, která pojednou pro páchání násilí a zločinu, pro vykonání vraždy nalezla heroický motiv: ze surovce se stává hrdina, jenž ochraňuje bílou ženu, jenž ochraňuje existenci i čest bílé rasy proti méněcenné a zločinné rase druhé.

Aplikujeme-li toto všeobecné poznání ze surových podniků soudce Lynche na podniky leckterých politických akcí dnešní Evropy, řízených stejnou rasovou hrdostí a vedoucích ke stejnému beztrestnému páchání zločinů, bude nám leckterá vlastnost čtvernožce hominis méně záhadnou a méně nebývalou.

život a instituce

Stultus:

Sovětská škola dnes

II.

Jak žijí učitelé.

Jak však žijí ti, kdož jsou skutečně povoláni vychovávat mládež? Nechovají se k ní se zločinnou lhostejností a nedopouštějí se protizákonných skutků? Sovětskému učiteli a profesorovi se nežíje lehce, zvláště je-li vzdálen od ústředí, a může se říci, že, pracuje-li k tomu svědomitě — vykonává tím hrdinskou osvětovou práci. 26. února se v Saratovském kraji otrávil učitelka obecné školy T. Jermaková, komsomolka. 18letá dívka se stala obětí štvání vedení kolchozu, v němž učitelovala. Snažili se jí zbavit nejnevybranějšími prostředky: nechali ji žít po celou zimu v nevytopené místnosti, obvinili ji v místních novinách z krádeže školních potravin. Nevydrževši kolchozního štvání, otrávil se a po celé 3 dni jí nebylo poskytnuto nejnútnější první pomoci, a bylo odmítnuto dát koně na její dopravu do nemocnice. Zemřela 11. března, a komsomolská tajemnice, vědouc o příčinách její sebevraždy, nedala o tom vědět straně. Věc vyšla najevo až později.

Mladý pedagog Ogněv ze Stalinsku žije již asi 8 měsíců v koupelně, jím mladí místní profesori rovněž nemají přiděleny byty, a jeden z nich, komsomolec Sudžanov bydlí po dva roky v chatrči, vzdálené 7 kilometrů od místa práce. Ve Voskresenském okrese nedopltili učitelům Lobačevské školy plat — 221 rublů za přespolečné hodiny a služné za únor letošního roku. Chléb jim kolchoz odmítá dávat. V krajské osvětě Gorkovského kraje leží 192 učitelských žalob. Ne-daleko Arzamasu, ve velké vsi Novyj Usad pracuje 22 pedagogů. Plat jim byl stále zdržován, chléb, jak jim vysvětlili po zrušení chlebenek, mohou si kupovat na trhu. A tak chodí denně blátem a sněhem do Arzamasu (8 km) pro chléb. A tak je všude — tu není potravin, tam peněz nebo petroleje.

Škola v pětiletce.

Od dob, kdy sovětská osvěta se hrozila, že bude muset zavřít část škol, kdy její chudoba byla způsobena chudobou celostátního rozpočtu, uplynulo již přes deset let. Srovnáme-li nynější stav školství, jeho budování s minulostí, pozorujeme přes veškeré nedostatky pokroky obrovské. Ale časem rostou potřeby a, hlavně, děti. Na podzim roku 1932 měla sovětská osvěta již přes 21 milionů žactva, z něhož děti ve věku počátečního školství byly podchyceny školou asi na 96—98% pro celý SSSR, jinými slovy, program povinného všeobecného vyučování byl proveden. Nejbližším úkolem pro druhou pětiletku v osvětě byl plán všeobecného vyučování v rozsahu 7třídní školy. Z materiálů vydaných Gosplanem (státní plánovací úřad) můžeme soudit, že procento žáků, pokračujících ve svém vzdělání po povinných letech skutečně vzrostl. Druhým úkolem, neméně pro zemi důležitým je, zabezpečiti v druhé pětiletce školy dostatečným počtem pedagogů s vysokým a středním vzděláním a „stabilisovati“ učebnice tak, aby na každého žáka připadl jeden celý komplet nutných školních pomůcek. To by znamenalo konec trapného učení tří, čtyř i více žáků z jedné knížky.

Po těchto uspokojivých zprávách nahlédněme do nejbližší minulosti — prvních měsíců tohoto roku. Sovět lidových komisařů SSSR a Ústřední výbor strany probraly počátkem března otázku budování škol a jejich stavu. Počet žáků vzrostl zatím již na obrovskou číslici 24 milionů a škol je 167

tisíc. Na stavbu bylo vydáno přes miliardu rublů. Přes to se škol nedostává, hlavně ve velkých městech a průmyslových střediscích. Poněvadž v SSSR nejsou dodnes školské budovy normalisovány, nevyhovují mnohé stavby účelu: v novostavbách bylo fakticky věnováno učebnám jen 30—35% celé plochy. Dvě i tři vyučovací směny až do 11 hod. v noci, stará bolest sovětského školství není vyléčena dodnes a děti nemají stálých tříd. Uznávajíc tento stav za nepřipustný, nařídily jmenované orgány především bezpodmínečně zrušení třetí směny ve lhůtě do podzimu 1936 a dvousměnného vyučování do roku 1938. Jiným důležitým paragrafem nařízení je návrh komisariátu Sovětského svazu o racionalisaci typů školních budov, tak, aby třídy byly umístěny na 60—65% plochy škol, a zákaz stavět netypové školy bez schválení Rady lidových komisařů. Následují též důležité body o financování školního stavitelství a správném dodání stavebních materiálů. Ráznost a význam nařízení se snadno pochopí po nahlédnutí do dvou úvodníků „Izvěstij“. Píší, že je hanba, stojí-li vedle krásných nových továren mizerné a maličké školní budovy, že na školní budovy, dokonce v Moskvě se dodávají velmi nepořádné špatné cihly. V Gruzínsku vydali peníze assignované na výstavbu škol, na komunální stavby, které v plánu nebyly a v Pěrmí vystavěla městská obec místo školy hotel. Místo 2515 škol projektovaných k počátku letošního školního roku vystavěla jich Osvěta v RSFSR jen 416. Píší konečně, že je nedostatek učebnic, psacích potřeb, dokonce i lavic a školního nábytku.

Děti mimo školu.

Děti se dodnes, jako za mrazivých let počátků revoluce, když se školy nevytápěly, často ve třídě nesvlékají, a sedí v kabátech a galoších, neboť není šaten. „Komsomolskaja Pravda“ zjistila, že na novostavbách není cementu, prostě proto, že organizacím, které ho měly dodat, zapoměli sdělit adresy novostaveb. Děti, mající domov a rodiče, nejsou na tom ještě tak zle, ale hůře se mají bezpřístřešní. Úřad, jenž se o ně má starat „Sociálně-právní ochrana nezletilých“ musí, na př. v Oděsse, volat každodenně milici, aby ho ochránila před bezpřístřešnými dětmi, útočícími až po padesáti na SPON a žádajícími si místa v dětských domech, internátech a práci. Ústav není s to poskytnout jim nic z žádaného a nevalně se mají i již přijatí chovanci.

Co se týče výstavby školek a jeslí, nebylo pro ně dosud vytvořeno sebemenšího plánu. Denně čteme, že si pracující matky stěžují na svůj život, ve zprávách jako je tato: „Naše jesle jsou těsné, vlhké. Dohled špatný. Děti churaví. Dobře, má-li kdo někoho doma, aby dohlédl na dítě, sic aby člověk zanechal továrny“ (vypravováno komsomolkami matkami, dělnicemi z továrny v Ivanovu.) Nebo: „Kolonie Gorkovského autozávodu má nyní kolem 6000 dětí ve věku jeslí. Zatím má továrna jen velmi malý počet jeslí, v nichž může být umístěno pouze 300 dítek.“

Celá situace s dětmi unavuje a mate sovětské matky. Zmítají sebou mezi rodinou, výchovou dětí a pracovními povinnostmi, neboť nezapomínají stále raženého hesla, že žena má pracovat, že dělnice a kancelářské úřednice, pracovnice všeho druhu mají vykonávat své občanské povinnosti a rovnoprávně pomáhat mužům ve výstavbě země. Vidí však, že jejich děti, vyrůstající bez dohledu, vymykají se jejich vlivu, neboť podléhají vlivům živilů z ulice, špatné společnosti a tráví čas po škole naprosto nevhodně, protože jim chybí vhodné podmínky pro správnou výchovu. Vědí také bezpochyby o sakramentálním slově tak jednoduchém, a vyřčeném přece až po tolika letech, že „je konečně třeba, aby rodiče cítili odpovědnost za své děti“. Matky jsou na rozpacích. Nedávno vypravovala jedna žena, zřejmě dobrá matka a občanka, redaktorovi listu,

jak vychovává své děti. Vychovává je dobře, učí poslušnosti, zachází s nimi jemně a vážně. Je dlouholetým členem strany, hodně spolupracuje se školou a pomáhá jí. Není však nikde zaměstnána. Nakonec dodala v rozpacích, že je snad neuvědomělá, když se věnuje cele dětem a nepřevzeme žádné zaměstnání, ač pracovní rukou je tolik potřeba. Ale, dodala, jako by na omluvu, — chci, aby mé děti byly dobrými bolševiky. A škola sama, podle mého soudu, dnes na to nestačí.

Uvědomělé pochopení výchovy není však u rodičů ještě pravidlem. Dostane-li žák, syn dělníka, ve škole nedostatečnou nebo provede-li něco, řekne jistě profesor zavolanému otci vinníka — domluvte mu, jak chcete, jen ho nebijte. Což jsou ovšem jen slova. Ten neřád dostane často nejen běžných pár pohlavků, ale i starý, tradičně ruský, otcovský výprask, často údym nebezpečný. Rodiče bijí děti bohužel ještě hodně a bojovat s tím, jako s rodinnou záležitostí je těžko. „Kom. Pravda“ otiskla velmi hezký feuilleton „Můj bratr“ o zacházení starších sourozenců s mladšími, o nevšímavosti k nim atd. Tato na první pohled malicherná otázka nabývá v Rusku větší důležitosti a žádný sovětský list, v tom mu lze věřit, nezačne přetřásati záležitosti, týkající se života občanstva, nejsou-li opravdu vážné. A s hlediska Sovětů není rozhodně maličkostí, řekne-li starší bratr matce, aby mladší táhl ke všem čertům, třebaš na ulici, protože k němu přišla známá dívka a dítě jim překáží. Každému uvědomělému sovětskému občanu musí být nepříjemno, nepozoruje-li starší bratr po čtrnáct dní, že jejich Kolka není doma.

Děti a nestálost rodiny.

Vedle těžké otázky výchovy dětí, stojí tu ještě problém radikální převýchovy rodiny a rodičů. Tu stojí na prvním místě zas nestálost sovětského manželství, v němž pro lehkomyslnost a sobeckost rodičů je dítě často jen překážkou. V konfliktech rodičů je nejvíce trpící stranou vždy dítě. Odbornice v pedagogii Iljina píše o tom v „Izvěstijích“. Potvrzuje, že začíná-li se žák špatně učit, stává-li se nervosním a nezvedeným, nebo vstupuje-li na špatnou cestu drobného zloděje, nezletilého loupežníka, stává se tak často jen dík vlivu domácího prostředí, rozvodu a opětného sňatku rodičů atd. Uvádí názorné příklady a dodává, že neuvědomělý vztah k dětem pozorovala i v kultivovaných rodinách, u komunistů, dobrých pracovníků a straníků. Jiný případ — rodiče si přihybají. Jsou strašně překvapeni, když hoch začíná krást. Iljina říká přímo, že děti se nejčastěji stávají nervosními a neklidnými, jsou-li nespokojeny a hledají východisko v rodinách s nevlastními otci a matkami.

Ilustraci k tomu je sdělení hochu Borise Derjugina o svém kamarádovi Dulněvovi, jenž se stal tulákem a utekl z rodiny pro surové zacházení otčíma, jenž ho strašlivě bil, a vlastní matky. Redakce „Kom. Pr.“, kamž byl dopis adresován, zjistila, že otčíma hochu, člen strany Vagner, hochu mučil, že mu „nedovolovali obědovat v přítomnosti rodičů a ubytovali ho v tmavé komůrce bez oken, ačkoli Vagner bydlel ve třech pěkných pokojích . . . V 16 letech vystudoval Voloděa jen tři třídy školy. Nedali mu více se učit. Od rána do večera byl zavalen špinavou prací v domácnosti.“ Přemlouval dlouhou matku, že bude žít a pracovat jakkoli těžce, jen odejdou-li spolu od otčíma. Utekl, když neposlechla.

Jiná věc — rozchod rodičů. 12letá Luněva napsala redakci „Pravdy“ dopis, v němž si stěžuje na otce alkoholika. Bije ji a matku v noci, když přichází opilý domů. Nikdo jim nepomohl, matka Luněvě jí řekla, že to dál nevydrží a spáchá sebevraždu, a děvče se rozhodlo napsat ještě do listu, s poslední nadějí na pomoc. Věc je ta, že matka Luněvě je s mužem rozvedená, a formálně (zas bytová krise!) mají soudně rozdělený pokoj. Jakmile je to úředně vykonáno, nenapadne

nikoho z byrokratů, jimž si žena a dítě chodí stěžovat, že opilec nepočítá metry soudem pro něj vyměřené a není jim nic do toho, že rozvod a rozdělení jsou jen výsměchem. Nemohou se prý míchat do rodinného života.

Jen za posledních několik měsíců proběhlo sovětským tiskem několik soudů nad rodiči, pro zločinné zacházení s dětmi. Uvedeme: soud nad občankou Bětjevou, týrající své dítě; bila ho a vyháněla v noci z bytu. Proces o sebevraždě 11letého Volodi Derevenského, zaviněné jeho otcem, macechou a její matkou. Příčina sebevraždy: surové zacházení: hoch mořili hladem, hrozně bili. Tentokrát byli odsouzeni nejen rodiče, ale i učitelka, neboť přes to, že hoch vynechával hodiny, byl otrhaný a špinavý, stěžoval si ve škole na surové zacházení, nezašla nikdy k němu do bytu a neprojevila o případ sebe-menšího zájmu. Sebevražda žačky T. Goměňukové. Otec odevzdán soudu pro „zločinný poměr k výchově dcery“. Soud nad občanem Malcevem, nelidsky mučícím ženu a děti. Dopustil se zločinu vraždy na svém synu a dceři. Všechny uvedené procesy se konaly během letošního března a počátkem dubna.

Pro děti se staví zahrádky a hřiště, městské obce a domovní výbory se musí starat o to, aby trávily svůj volný čas mimo školu a domov rozumně a zdravě. Sanitní inspekce měst dohlíží na čistotu ve dvorech. 16. dubna otiskla „Kom. Pr.“ dopis skupiny moskevských dětí, volajících o pomoc.

„V domě . . . bydlí 102 školáků. Všechnen náš volný čas trávíme ve dvoře. Nyní se stala velká nepříjemnost: v domě chtějí otevřít továrnu na zmrzlinu. Již přijely vozy, zaplňují celý dvůr a jsme nuceni po celý den poslouchat nadávky kočích. Těžký zápach šíří tovární jámy na pomezí. Nezbyvá na nás ve dvoře místa. Proto běhají kluci na ulici, jezdí na hácích nákladních aut. Náš dvůr je k nepoznání. Již skoro nezástalo zeleně, továrna ji vytlačila svými skladišti . . . Šéf sanitní inspekce Moskvy soudružka Larina zakázala otvírání továrny. Šéf stížnostní kanceláře Moskevské rady je také proti továrně. Ale ředitel si nevšímá těchto zákazů a rozkázal zničit voley-ballové hřiště.“

Podepsáno 84 dětí. V daném případě se jistě zakročí a něco pro děti udělá. Ale kolik je jich ještě, hlavně na venkově, jejichž žádosti leží v místních úřadech a nenachází si cesty do Moskvy. Z této bezradnosti je pro děti jen jedna cesta, tam, kde je více méně nikdo neutlačuje, nebijí a neuráží, kde požívají volnosti, ale postrádají dohledu — na ulici.

Děti — chuligáni.

Redaktor Bermont z „Kom. Pr.“ se otázal hochů starších tříd, co dělají večer. Odpověď: „Chodíme po hlavní třídě a obtěžujeme dívky! Jako za dřívějších let je i nyní mezi školáky vyvinuto kouření, pití, hrubé nadávky. Ruština má staré slovo anglického původu, do evropských řečí nepřeložitelné, jak lingvisticky, tak pojmově — chuligan. Mnozí jistě vědí, co znamená, — profesionálního rváče, přepadajícího ženy a klidné občany, často k tomu zloděje nebo lupiče, nikoliv ovšem z povolání, nýbrž spíše pro legraci. Ale málo kdo pochopí hrůznost a nebezpečí toho typu lidí pro Rusko a psychologii toho sociálního zjevu. Vzniká ovšem ze zatmělosti, proč však ti zatmění mají takovou radost, rozbíjí-li okno nebo lucernu, nebo bodnou-li v noci z ničeho nic chodce kudlou? Je mnoho primitivních národů, nebaví se však všichni takovým způsobem. Lze tedy pouze předpokládat, že chuliganství v Rusku vzešlo z nesmírného pokřivení ducha, zanedbávání a utlačování, provozovaných na lidu po staletí. S chuliganstvím, stojícím na pokraji zločinnosti, bojuje sovětská vláda již mnoho let a dosud ho ještě nezmohla. Ještě horší je, že pouliční styk působí na děti a mládež, nemající, jak vidět, dostatečného dohledu ani doma, ani ve škole, a vede je přímo k banditismu. Krátké zprávy o přepadeních a krádežích spáchaných dětmi čteme v sovětských novinách denně. Na ulici města Kabakovska oloupila skupina dětí za dne úřed-

nika. Byli to žáci dvou místních škol. Dvanáctiletý Sorokožer-dov vypálil matčinu truhlu, ukradl jí 400 rublů. Žák I. tř. Kostromitin ukradl rodičům 20 rublů, koupil si za ně vodku a cigarety. Je v tom z počátku jistě hodně indiánské a cow-bojské romantiky, hry na lupiče; ostatní přichází později. Není možné, aby děti si nehrály na lupiče, válku, nebo nyní na „Čapajeva“, někde v boudě, ve dvoře, s rozpracovaným plánem válečných akcí a úžasnou vášní. Ale špatné je, že nejsou při tom ochráněny před nezdravými vlivy a dojmy, že ve dvoře a na ulici slyší staré ruské pornografické nadávky, na které si stěžují všechny matky. Nelze bránit, aby se kluci nepoprali, ale je něco jiného hromadná a surová rvačka několika škol, doprovázená antisemitskými výkřiky a vedená neškoláky, nezletilými recidivisty. Opakovalo se to za poslední dobu několikrát v Oděse a je to tam pravidlem, právě tak jako v Sevastopolu. Pochopitelná věc — jsou to přístavní města, kam se vždy hrnuly podezřelé živly, tedy i bezpřístřešní a nezletilí zločinci. Není o mnoho lépe ani v jiných městech. Pionýři z Voroněže píší: — prosíme městskou milici, aby dobře organizovala dohled na hřiště a místa, kde se shromažďují děti, a nenechala nás urážet chuligany.

Příznačné je, že domovní výbor, domovníci atd. se k dětem chovají pobuřujícím způsobem. Děti domů, kde žije část dělníků moskevského vodovodu se nudí, nemají si kde hrát a tak se potulují po ulici, obchodují cigaretami. Šly ke správci dvora prosit ho o pokoj ke hraní a práci. Byl opilý, vysmál se jim a vyhnal je. Děti píší „ten rudý koutek pro odpočinek dospělých se jen jmenuje „rudým koutkem“, ale vždy se tam flákají opilí.“ A dodávají smutnou větu: „Prosíme přes „Komsomolskou pravdu“, naše rodiče, aby nám pomohly.“

Ano, není to ojedinělý případ, zanedbané, zljadačené děti jsou uvědomilejší než dospělí a cítí, že jejich život není správný. Rovněž tak žily děti domu obývaného dělníky z továrny „Trechgornaja“. Nadávaly, praly se, vystavely si ve dvoře jakousi chaloupku, již si nikdo z dospělých nevěšmal a kde se zabývaly nepříliš zdravými rozmluvami erotického rázu. Jedna desetiletá školáčka napsala devítileté kamarádce anonymní pornografický dopis. Rodiče dětí jsou většinou lidé málo vzdělaní, musí se sami převychovávat. Život této mládeže začala organisovat holčička, pionýrka Nina za pomoci místních pionýrských novin. Jistá obyvatelka dvora dala dětem k dispozici svůj byt, neboť je to jediné místo, kde se mohou scházet. Učí se tam a hrají a jejich chování se velmi zlepšilo. „Otázali jsme se děti, proč se věnovaly dřív chuliganství, praly se atd.? Odpověděly, že se nudily. Ale rády by měly šachy a jiné hry a nikdo jim je nekoupí.“

Ba více, dospělí, nikoliv zločinci, ale lidé považovaní za řádné občany přispívají ke kažení dětí, místo aby jim pomohly. Komsomolec Nefědov z Moskvy píše o dětech dělnické kolonie:

„V našem domě se začaly často pořádat večírky. Zajímalo mne, kdo na ně chodí. Objevilo se, že jsou to většinou děti školního věku a školáci. Častým návštěvníkem těchto večírků je Ilja Suchov. Jak se vypátralo, podněcuje ho k pití otec, hostí ho sám vínem. Na těch večírcích bývají i dívky. Učí se všichni ve školách. „Zavínil to dělník a kandidát strany Isajev.“ Vždyť dospěl Isajev k takové podlosti, že pronajímá za plat pokoj pro ty dětské večírky a pozoruje klidně všechny odehrávající se tam neslušnosti.“

A výsledky: v noci 9./10. února byl na ulici Radiščeva (Rjazan) zabit žák 6. tř. Štěpa. Zabil ho žák 5. tř. 13letý Luničev, syn komunisty. Stačil už po vraždě bodnout nožem do ruky Oktjabrenka Smirnova. Noviny píší, že zranění kudlou se v Rjazanských školách stala běžnou věcí. Tisk volá k odpovědnosti otce malého zločince, jako mravního původce jeho chování. Typicky komickou podrobností v této tragické historii je, že po vraždě bylo komsomolem mezi Rjazanskými

děťmi pořádáno kolem 60 schůzí, kde byla událost posuzována a že podobný meeting byl dokonce v mateřské školce!

V poslední době učinila sovětská vláda tři opatření různého významu a dosahu, jež však lze spojit, neboť mají všechna vztah k dětské otázce. První je nový zákon o nošení zbraní a jehož cílem je boj s chuligantvím (byl otištěn 30. března). Zakazuje se jím výroba, přechovávání, obchodování a nošení všeho druhu sečných i bodných zbraní bez dovolení komisiariátu války stanovenou cestou. Porušení zákona se trestá podle příslušného § trestního zákoníka a konfiskací zbraní. Netýká se to ovšem krajů, v nichž nošení těchto zbraní patří k lidovému kroji (Kavkaz!), nýbrž podvrátných živlů používajících toho, že zákon si dosud nevěšmal dýk, kudel a pověstných „finek“ (finských nožů), podobných trampským, a neomezoval jejich nošení. Ale finku měl nejen každý dospělý chuligan a zločinec, nýbrž pracovali s ní hlavně i bezpřístřešní nezletilí recidivisté. Každý pořádný školák po ní toužil a poněvadž mu nebyla svou cenou nepřístupná, lehce si ji opatřil. Nošení finek bylo a, jak se zdá, je i teď velmi rozšířeno mezi školní mládeží; touto nebezpečnou, krátkou a nenápadnou zbraní bylo spácháno z neopatrnosti a nerozvahy mnoho škody mezi dětmi. A tak zakročuje nový zákon nejen proti dospělým zločincům, ale i vyrove nůž z dětských rukou, do kterých nepatří. Se zakořeněným zlovykem bude těžko bojovat, hoši jsou zvyklí dělat si finky domácím způsobem ze starého železa, ale to také předvídala část zákona, mluvící o výrobě zbraní; v každém případě je základ k boji s tímto zlem položen.

Jiným prostředkem, namířeným přímo proti zločinnosti nezletilých je nařízení Ústředního výkonného výboru a Rady lidových komisařů SSSR ze 7. dubna 1935. Zní: nezletilí, počínaje 12. rokem života, usvědčení z krádeže, páchání násilí, ublížení na těle, těžkého poškození na těle, vraždy nebo pokusu o vraždu buďtež souzeni trestním soudem s použitím všech výměr trestního zákona.

Tímto drastickým nařízením, mluvícím o vážnosti situace se přirozeně ruší 8. článek „Základů trestního zákoníka SSSR“ o podmíněnosti trestů pro neplnoleté zločince, existující ve všech pokrokových zákonodárstvích. Příkrost opatření se vysvětluje snahou ochránit masu mládeže před poměrně malou skupinou nezletilých zločinců a jejich vlivem. Za to velmi časovým je druhý článek nařízení o osobách povzbuzujících nebo svádějících nezletilé k zločinu, nebo nutících je k žebrotě, prostituci, spekulaci atd. Zákon vyměřuje za to vysoké tresty (5 let vězení nejméně) a zvyšuje i odpovědnost za děti rodičů, vychovatelů a vůbec pečujících o ně osob. Státní zástupce SSSR Vyšinskij v rozmluvě se zástupci tisku obzvláště zdůraznil důležitost tohoto bodu a podotkl, že dřívější tresty byly, jak se ukázalo, nedostatečné. Tak dostávali rodiče, nutící děti k žebrotě, 300 rublů pokuty a až 6 měsíců nucených prací, zatím co, jak říká státní zástupce, je třeba aktivnějšího a účinnějšího působení. Na druhé straně zdůraznil Vyšinskij, že nařízení o soudní odpovědnosti nezletilých není namířeno proti dětem, ale proti oné skupině zločinců nezletilých, kteří ohrožují veřejnost a s nimiž třeba bojovat „rozhodně a krutě“.

Je tu však ale jedno. „Izvěstija“ otiskly úvahy k nařízení 7. dubna ilustrovanou příkladem. Jistého moskevského občana zastavil v pekařství 11letý hoch, a, zjev prý obvyklý, poprosil ho o chleba. To je žebrota. Občan byl citlivý a zjistil že hoch je pionýrem, jedním ze 4 dětí vdovy, vydělávající příliš málo, než aby mohla uživit rodinu. Posílá tedy děti do pekařství a k večeru si něco nasbírají. Občan zakročil: ze začátku u milice, která řekla, že to není její věc, pak v oddělení lidové osvěty a aby si ověřil účinek, zatelefonoval za 10 dní do hochovy školy. Děti dostaly zesílenou stravu, nejmladšího dali zadarmo do školky a matce 100 rublů. Zjistila se ale při tom zajímavá

podrobnost — matka dětí pracuje jako uklízečka ve stejné škole, v níž se učí její 11letý hoch. Přes to pro zlepšení situace rodiny bylo třeba pomoci cizího člověka. Kdyby se věc odehrála po nařízení ze 7. dubna, praví list, pykala by za žebrotu dětí matka. Naučení: je nutno zlepšit práci školních pracovníků a odborových sdružení a jejich irformovanost o stavu rodin, aby tíhu trestu nenesli někdy rodiče, aniž by za to mohli, neboť i jim má být při plnění povinností pomůženo.

Posledním a nejkřivějším je projekt zákona o trestnosti všech pokusů vyhnouti se placení alimentů. Psali jsme již, že je to v SSSR velmi běžný zločin, a že skutečnost po takovém zákonu volá již dávno. Vskutku, co mohla dělat žena, jejíž manžel odjel jako by do lázni na dovolenou, nebo na úřední cestu a od něhož dostala za pár dní dopis šablonovitěho obsahu. — Milá, zlatá, již se k tobě nevrátím. Mám se hezky a přeji ti to také. Polib děti. — Při rozměrech SSSR a těkavosti pracovní síly mizejí stopy takového dobrého otce téměř nenávratně a hledání stojí úřady šílené peníze. „Pravda“ (11. dubna) píše, že již je zhruba vypočítáno, při čemž je číslíce patrně menší skutečnosti, že takových dětí, zanechaných jejich otci bez podpory v rukou bezradných matek je v zemi více než 200 tisíc. Kolik je na druhé straně matek, jež nedovedou pro své děti zakročit a jsou odsouzeny k živoření s celou rodinou. Je to vlastně první pramen všeho zla: bezpřístřešnosti, nesprávné výchovy, podvýživy, neprospěchu ve studiích a mnoha jiných věcí. A tak prohlásila zástupkyně státního prokurátora RSFSR Nürina v rozmluvě s tiskem, že podle nového projektu mohou být pře i alimenty vedeny nejen utrpěvší stranou (již jsou vždy matky) nebo státním zástupcem, ale i soudem poručenským nebo odborovým sdružením.

V SSSR se začíná velký boj o děti a jejich školy. Je to boj s nevzdělaností, zpátečnictvím a byrokracií a mluvě o něm nelze opominout nejlepšího pomocníka vlády při této činnosti. Kdesi v sovětských novinách nám padla do očí věta nejlépe to vystihující: — příznačným rysem našeho tisku je jeho vášnivost. — Ano, ujímá se vášnivě dětí, zastává se jich, dává pocíťovat jejich bídu a nespravedlivosti na nich páchané nekonečnou řadou konkrétních příkladů. Ale zápas je těžký.

věda a práce

Baťa a Corbusier si povídají

Nedávno byl známý francouzský moderní architekt Corbusier ve Zlíně návštěvou a hostem u chefa závodů J. A. Bati. Bylo tu mnoho zajímavého hovořeno. Rozhovor jednoho večera — velmi otevřeně Baťou započatý — se zde pokoušíme zachytit. pj

Jak prosím vás, pane Corbusier, vy, architekti, nám radíte a děláte nízké místnosti, a podívejte se, tady je taky taková malá výška, tady ta místnost má jen 3 metry. Ale věřte mi, že je mně pod ní někdy těsno. Víte, rozpoznal jsem, že dokud jsem pravidelně fysicky v továrně pracoval a hodně se pohyboval, tak mně ta malá výška doma ani nepřišla, ale teď, co se tak nepohybují a jsem jen samá kancelář, mám nějak zapotřebí daleko větší výšky. Čím méně se pohybují, tím víc. A vlastně, když se přepočítá, co člověk potřebuje vzduchu, pořádné vydechnutí a vdychnutí je půl druhého litru, za minutu šedesátkrát, či ne? no tak tedy dvacetkrát, to máte třicet litrů, za několik hodin je to několik kubíků, to je nějakého vzduchu zapotřebí!“

„Ale k tomu, pane Baťa, nemusí být veliká místnost,

stačí i malá, jen když se v ní vzduch stále vyměňuje. Postavil jsem nedávno dům, který nemá vůbec žádná okna, jen pevné skleněné stěny, neotvírací. Bydlí v něm lidé a vzduch se jen do všech místností dodává, ovšem uměle vyčištěný a přihrátý. Lidé nejdříve tvrdili, že se tam dusí, ale když pak byla venku slota, vichřice s prachem a zima a dešť, jsou docela spokojeni, mají za každého počasí stejný, ideální vzduch. Je dokonalejší než ten, který dostáváme okny z ulic ať v Paříži, v Praze nebo jinde.“

„Ale dejte mně svatý pokoj s umělým vzduchem! Není nad přírodní!“

„A což voda, pane Baťa? Copak pijeme v městech nějakou přírodní vodu? Ta je přece také umělá!“

„No, s vodou máme ve Zlíně potíže, dala nám práci, aby byla k čemu.“

„Tak vidíte! Vy, pane Baťa, přece tolik věříte na stroje, všechno jimi chcete udělat! O, právě strojem jde udělat vzduch dokonalejší, než je v přírodě. Dá se podle potřeby vlhčit nebo zbavovat vlhkosti, ozonovat, ba i myslím na to, že by se vzduchu měla dávat příchut.“

„Hm, to máte vlastně pravdu, my taky myslíme na to, že v našich továrních místnostech musíme udělat nějak příjemnější ovzduší a budeme ho možná navoňovat. Víte, vlastně pozorujeme, jak vzduch, i když je zbaven již prachu, čpí-li něčím trvale — to víte, kůže, laky, lepidlo — zmenšuje pracovní chuť. Radio máme už všude v továrně zavedeno, chceme monotonnost, jednotvárnost vzduchu alespoň v některých pracovnách něčím naplnit a pak snad ještě, aby vzduch měl lepší chuť.“

„Ano, pane Baťa, vzduchu umělou cestou jde dát docela zvláštní charakter, třeba hor, lesa nebo moře; bude se vám doma tak dobře dýchat, jako byste tam skutečně byl.“

„To bych mohl věru potřebovat, tam já se beztoho nedostanu. Tak možná máme oba pravdu, já s tím přírodním vzduchem a vy s tím umělým.“

„Ale to nejsme ani ještě u konce, ve francouzské severní Africe už se bude dělat i umělé počasí. Není k tomu zapotřebí nic než nějakou věží nebo vysokým rourou vodem spojit kontrasty ovzduší při zemi a vysoko nad ní, kde se tvoří oblaka.“

„Ale když už tak všechno předěláváte, co budete dělat se světlem? Vy jste — říkali mně architekti — proti lustrům? Co říkáte tady tomu rozptýlenému světlu, jak mně to tady doma ten architekt udělal? Když myslíte, že to není dobře, co se má tedy s tou elektrikou dělat?“

„To je právě to, co ještě nevím. Tento problém nemám ještě rozřešen. Že elektrické světlo je, to, pane Baťa, ještě neznamená, že s ním umíme svítit. My máme v Paříži velký výzkumný ústav pro elektrické světlo, posílají nám spousty učených tabulek, ale já jsem ještě neměl na to čas a říkám, že elektrickému světlu ještě nerozumím, co s ním. Ale rozhodně lustry jsou omyl. Lustry totiž nesvítí, pocit světla máme jen tím, jsou-li tu předměty, na nichž se světlo odráží. A tu začíná problém prostoru a barev. Kdyby byly stěny černé, vůbec bychom neviděli, i při největších lampách. Co však dnes je jisto, je to, že by mělo být víc pamatováno na slunce, celé město by mělo být jen podle něho organizováno. I ve Zlíně byste měli stavět tak, abyste slunce co nejvíce využili.“

„Ale vždyť my tady ubytováváme a chceme ubytovat všechny naše lidi v rodinných domcích! Myslíme, že tam

budou mít nejen nejvíce slunce a vzduchu, ale také prostoru kolem sebe. A lidé jsou tam spokojeni. Jsou v továrně tak moc vedle sebe a tak kolektivně, že myslíme, že by měli být doma co možno individuálně a podle rodin izolováni. Vy ale ovšem rodinné domky neuznáváte?"

„Nejsem nepřítel rodinných domků, ale jsem přesvědčen, že se jimi spotřebuje příliš mnoho půdy. Vy stavíte svoje domky tak četně vedle sebe, že mezi nimi nezbude místo na nic než na trávu, trochu keřů a nějaký ten strom. Ale budete muset obyvatelům dát hned zde místa pro pohyb, pro hry, pro sport. Zkracujete pracovní dobu! Můj Bože, co mají lidé s tím časem dělat? Musíte jim to dát co nejdříve, aby nemuseli za zábavou daleko chodit, aby se nemusili na tu zeleň jen dívat!“

„Právě, že pracovní doba je kratší a bude kratší, chceme, aby se pracující člověk měl doma co nejlépe.“

„Vaše rodinné domky, to je pěkný systém, ale budete muset myslet na to, dát lidi i do větších domů, nebo i velkých domů, abyste nejen ušetřili místo, ale abyste je zbavili všech těch prací, které žádá rodinný dům. To není maličkost, co má taková hospodyně na starosti. Nejen vnitřek, ale i vnějšek domu! Kdežto velký dům umožní mnoho méně příjemných prací vykonat kolektivně a odborně pro všechny. Musíte myslit, že proti muži, který bude pracovat již jen ne osm, ale snad šest hodin denně, bude revoluce žen, které nebudou chtít pracovat osm až deset hodin denně!“

„Ale vždyť jste sám říkal, že lidé nebudou mít co dělat, že se bude muset pro ně něco vymýšlet a nějak je zaměstnat. Uebereme-li jim domácí práci — já bych proto byl — ale co s tím časem potom?“

„Ano, kolektivní soužití, a především město, to je, pane Bato, hora problémů. Už jsem se o tom tolik nasmýšlel, rozkládal jsem to na prvky a složky, zase jsem to skládal vedle sebe, nad sebe, hledal příčiny, následky, souvislosti a vztahy biologické, fyzikální, hmotné, pohybové, sociální, psychické, začal jsem to psát, je toho pořád víc, už je toho dvačtyřicet kapitol, mnoho set stránek a pořád tomu není konec. Je toho mnoho, z čeho a proč město roste. Je tu opravdu mnoho problémů a závažných!“

„My ale ve Zlíně řešíme takové problémy docela jednoduše. My jednoduše stavíme a stavíme. A když se ukáže, že tomu něco chybí, nebo že si něco překáží, že to není dobře — zboříme to! Problémy nemáme! Nemáme totiž na ně čas.“

dopisy

Jak dělali májové průvody?

Vážená redakce!

V poslední „Přítomnosti“ otištěna byla přísná kritika průvodů obou socialistických stran v den 1. května. V této kritice se zejména průvodu sociálně demokratickému vytýká, že po-

stupoval od Mezibranské ulice klikatě, raze si cestu mezi řadami diváků, a že teprve v polovině náměstí se pořadatelé rozmyslili a uvolnili si dráhu tělesem pouliční dráhy. Bylo z tohoto faktu odvozováno, že pořadatelé průvodu neovládají a nechávají bez povšimnutí moderní směry pořádání projevů, jak se s nimi veřejnost setkává v Německu a sovětském Rusku, že jsou tedy bez nápadů a dobré snahy. „Přítomnost“ jest známa objektivními úsudky. Překvapuje proto, že se neinformovala u pořadatelů dříve, než svou kritiku otiskla. Redakce by se dozvěděla,

1. že si policie vzala na starost vyklidit celé Václavské náměstí. Uvádí-li redakce, že sokolské průvody vyhlížejí sporádaněji, neměla zapomenouti, že při těchto slavnostech policie vyklidí celou plochu náměstí a že teprve tím, když průvod pochoduje ve volném prostoru, vroubeném až na chodnících špalíry diváků, může se jeho barvitost a obrazová pravidelnost uplatnit. Průvod III. Dělnické olympiády jest důkazem, že není zapotřebí hledati poučení u sokolských pořadatelů. Policie slibu svému nedostála, a když čelo sociálně demokratického průvodu v sjednanou hodinu vstoupilo na Václavské náměstí, našlo celou plochu jeho a zejména dráhu, kterou se průvod měl ubírat, zcela zaplněnou diváky.

2. Oslavy májové a průvod byl smluven tak, že ve stejnou hodinu a na stejné výši vstoupí do vyprázdněného Václavského náměstí průvod sociálně demokratický a českých socialistů najednou, že jeden bude pochodovati drahou pro rychlojízdu po pravé straně a druhý po levé straně. Tím by byl vytvořen ladný a esteticky bezvadný obrazec obou průvodů blížících se k sobě v horní části Václavského náměstí, jakož i po celé délce jeho a také na Můstku, kde oba průvody měly se od sebe oddělovati. Měla býti zároveň manifestována síla socialismu oproti z celých středních Čech soustředěnému Národnímu sjednocení. Z tohoto smluveného plánu musilo sejíti opět proto, poněvadž policie nedostála svému slibu a nejen nevyprázdnila plochu náměstí, ba ani neuvolnila dráhy průvodů. Kdyby pořadatelé byli věděli, že na tento úkol policie nedostačí, byli by si plochu náměstí vyklidili před vstupem průvodů sami.

3. Redakce „Přítomnosti“ se domnívá, že pořadatelé v čele průvodů neměli na starosti nic jiného než organisovati klidnou a uspořádanou procházku po Václavském náměstí. Zapomněla, že nejen Václavské náměstí bylo zaplněno diváky, ale že mezi nimi umístěna byla hnízda výkřikových odporů určené k tomu mládeže Národního sjednocení. Pořadatelé měli těžký úkol nikoliv jen uvolniti dráhu průvodu a vytlačiti tisíce diváků, ale zatlačiti také tyto demonstující skupiny odpůrců. To nezůstalo beze srážek a incidentů. Redakce měla spravedlivě napsati, že na 1. máje policie nedovedla zvládnouti ulici a že tímto neovládáním neobyčejně ztížila úkol pořadatelů obou socialistických stran, kteří pak ovšem neměli čas na to, aby, přihlížeje k vzorům ciziny, usměrňovali průvod esteticky a zajímavě, ale musili napravovati to, co policie zanedbala. Ostatně nebyla to jediná chyba, které se v tento den policie dopustila. Bylo jejím zaviněním, že došlo k zhuštěným provokacím mládeže Národního sjednocení u Národního divadla. Policie je nepředvidala a nezabránila jim uzavřením mostu Legii a nařízením odchodu z tábora na Střeleckém ostrově přes Smíchov.

Sociálně demokratický pořadatel.

DOM DOPISNÍ PAPÍR
DENNÍ POTŘEBY

100 listů normalisované velikosti 210×297 mm • 100 obálek 105×215 mm s vložkou z hedvábného papíru • Zvláště levný, přesto však jemný a reprezentační dopisní papír • Ve velmi vkusné krabici za Kč 38,—

KAREL KELLNER, PRAHA • VÁCLAVSKÉ N. 61 • DLOUHÁ TR. 17